

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

Marijana Đukić

Faktori podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku

Master rad

Nikšić, 2023.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ
Studijski program: Pedagogija

Faktori podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku

-master rad-

Mentor:

Doc. dr Jovana Marojević

Student:

Marijana Đukić, 4/21

Nikšić, 2023. godine

Ime i prezime: Marijana Đukić

Datum i mjesto rođenja: 3. 2. 2000. godine

Naziv završenog dvogodišnjeg master studijskog programa: Pedagogija

Godina diplomiranja: 2021.

Naslov rada: Faktori podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku

Datum prijave master rada: 27.03.2023.

Datum sjednice Vijeća univerzitetske jedinice na kojoj je prihvaćena tema: 31. 11. 2022. godine

Komisija za ocjenu teme magistranta: Doc. dr Jovana Marojević, doc. dr Milica Jelić i dr Katarina Todorović

Mentor na izradi master rada: Doc. dr Jovana Marojević

Komisija za ocjenu rada: Doc. dr Jovana Marojević, doc. dr Milica Jelić i dr Katarina Todorović

Komisija za odbranu rada: Doc. dr Jovana Marojević, doc. dr Milica Jelić i dr Katarina Todorović

Datum odbrane rada: _____ 2023. godine

APSTRAKT

Kroz proces odrastanja, ali i tokom života, izloženi smo brojnim uticajima okoline koja djeluju na naša ponašanja i razmišljanje. Efekti uticaja zavise od perioda života u kojem se pojedinac nalazi, situacionih faktora, snazi pojedinih uticaja i osobinama ličnosti osobe (Lebedina i drugi, 2008). Adolescencija je period intenzivnog i burnog razvoja pojedinca, te iz tog razloga smo fokusirani na to životno razdoblje.

Dakle, u ovom radu bavićemo se problematikom vršnjačkog pritiska kod adolescenata na teritoriji opštine Bijelo Polje.

Struktura rada je podijeljena na tri dijela. Prvi dio rada se odnosi teorijska utemeljenja date problematike, kao i prikaz rezultata dosadašnjih istraživanja. Drugi dio sačinjava metodološku osnovu odnosno praktično istraživanje kojim pokušavamo utvrditi kakva je situacija po pitanju vršnjačkog pritiska kod adolescenata i koji su to faktori koji utiču na podložnost vršnjačkom pritisku. Treći dio se odnosi na interpretaciju i diskusiju rezultata dobijenih istraživanjem.

Cilj našeg istraživanja bio je da utvrdimo koji su to faktori koji utiču na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata. U istraživanju je učestvovalo 140 ispitanika iz osnovnih i srednjih škola na teritoriji opštine Bijelo Polje. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da su odnos sa prijateljima i prihvatljivost rizičnih ponašanja značajni faktori koji utiču na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata, dok se pol i odnos sa roditeljima nije pokazalo značajnim.

Smatramo da je data problematika važna jer u Crnoj Gori nije do sada sprovedeno istraživanje na datu temu vršnjačkog pritiska, tako da će ovo istraživanje dati skromni naučni doprinos na tlu Crne Gore.

Nadalje, rezultati istraživanja mogu poslužiti kao smjernica za dalje naučne radove i istraživanja.

Ključne riječi: adolescencija, vršnjački pritisak, podložnost vršnjačkom pritisku.

APSTRAKT

Through the process of growing up, but also during life, we are exposed to numerous environmental influences that affect our behavior and thinking. The effects of influence depend on the period of life in which the individual is, situational factors, the strength of certain influences and the person's personality traits (Lebedina et al., 2008). Adolescence is a period of intense and turbulent development of an individual, and for this reason we are focused on that period of life.

In this paper, we will deal with the problem of peer pressure among adolescents in the territory of the municipality of Bijelo Polje. The structure of the work is divided into three parts. The first part of the paper relates to the theoretical foundations of the given problem, as well as the presentation of the results of the research so far. The second part constitutes the methodological basis, that is, a practical research in which we try to determine what the situation is in terms of peer pressure among adolescents and what are the factors that influence susceptibility to peer pressure. We emphasize that students from primary and secondary schools in the territory of the municipality of Bijelo Polje participated in the research. The third part refers to the interpretation and discussion of the results obtained by the research.

The aim of our research was to determine the factors that influence susceptibility to peer pressure in adolescents. 140 respondents from primary and secondary schools in the territory of the municipality of Bijelo Polje participated in the research. The results of this research showed that the relationship with friends and the acceptability of risky behavior are significant factors that influence susceptibility to peer pressure in adolescents, while gender and relationship with parents did not prove to be significant.

We believe that this issue is important because no research has been conducted on this topic of peer pressure in Montenegro so far, so this research will make a modest scientific contribution to be carried out in the territory of Montenegro.

Furthermore, the research results can serve as a guideline for further scientific works and research.

Key words: adolescence, peer pressure, susceptibility to peer pressure.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	5
2. Teorijski okvir istraživanja	7
2.1. Vršnjački odnosi u adolescenciji	7
2.2. Vršnjačka grupa.....	8
2.3. Vršnjački pritisak i obilježja vršnjačkog pritiska	11
2.4. Podložnost i faktori podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku: prikaz rezultata dosadašnjih istraživanja.....	14
3. Metodološki okvir istraživanja	17
3.1. Problem i predmet istraživanja.....	17
3.2. Cilj i zadaci istraživanja.....	18
3.3. Hipoteze istraživanja	19
3.4. Varijable istraživanja.....	19
3.5. Značaj i karakter istraživanja	20
3.6. Paradigme u istraživanju.....	20
3.7. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	20
3.8. Populacija i uzorak istraživanja	21
3.9. Obrada rezultata istraživanja.....	23
4. Prikaz rezultata istraživanja i diskusija o dobijenim rezultatima	25
5. Zaključak i preporuke.....	66
Literatura.....	68
Prilozi.....	71
Prilog br. 1 – Anketni upitnik za učenike.....	71
Prilog br. 2 – Potvrda Filozofskog fakulteta za sprovođenje istraživanja u vaspitno-obrazovnim ustanovama	77
Prilog br. 3 – Saglasnost JU OŠ “Risto Ratković” za sprovođenje istraživanja	78
Prilog br. 4 - Saglasnost JU OŠ “Nedakusi” za sprovođenje istraživanja	79
Prilog br. 5 – Saglasnost JU OŠ “Marko Miljanov” za sprovođenje istraživanja	80
.....	80

Prilog br. 6 – Saglasnost JU Srednja elektro-ekonomske škole za sprovođenje istraživanja	81
Prilog br. 7 – Saglasnost JU Gimnazija “Miloje Dobrašinović” za sprovođenje istraživanja	82

1. Uvod

Adolescent u vršnjačkoj grupi nastoji da pronađe sebe. Na temelju reakcija svojih vršnjaka koriguje svoj fizički izgled i ponašanja kako se ne bi bitno razlikovao od ostalih članova. Vršnjaci su ti na osnovu čijih se komentara, mišljenja i ponašanja gradi slika o sebi.

Ulaskom u adolescenciju, mladi traže sve više samostalnosti, provode sve manje vremena sa roditeljima, a sve više sa vršnjacima i prijateljima koji postaju novi izvor socijalizacije za mladu osobu. To ne znači da vršnjaci zamjenjuju roditelje, ali su zaslužni za širenje socijalne mreže adolescenata.

Vršnjački odnosi zauzimaju ključnu ulogu u doba adolescencije, što često ima za posljedicu potrebu za činjenjem onoga što zahtijevaju vršnjaci, a što je vidljivo po odlukama koje adolescenti donose, kao i po načinu na koji se ponašaju.

Od svih životnih razdoblja, adolescencija je razdoblje u kojem vršnjačke grupe imaju najveći uticaj. Lebedina-Manzoni i drugi (2008) smatraju uticaj vršnjaka sastavnim dijelom socijalizacije i on postoji samim prisustvom vršnjaka u životu adolescenata. Pojedinaac u grupi zadovoljava neke svoje osnovne potrebe, kao što su: potreba za ljubavlju, zabavom, pripadanjem, uvažavanjem, sigurnošću, razumijevanjem, emocionalnom stabilnošću, samoostvarivanjem... (Đuranović, 2014). Mladi se druže sa sličnima sebi te od svojih vršnjaka traže podršku za svoja razmišljanja i ponašanja (Vejmelka, 2012).

Ako se adolescent prilagodi očekivanjima vršnjaka, oni ga prihvataju, u suprotnom dolazi do odbacivanja, izbjegavanja i ogovaranja. Nažalost, određeni broj adolescenata nekritično se saglašava sa grupom, kako ne bi došlo do odbacivanja, iako se sa njihovim normama i stilovima ponašanja ne slažu. Zbog svega toga težimo da utvrdimo zbog čega adolescenti podliježu vršnjačkom pritisku, odnosno koji su to faktori koji utiču na podložnost adolescenata vršnjačkom pritisku. Istraživanja na temu vršnjačkog pritiska pokazala su neke značajne varijable, među kojima su pol, odnos sa roditeljima, privrženost i bliski odnosi sa prijateljima

kao i prihvatljivost rizičnih ponašanja. Budući da istraživanja na temu vršnjačkog pritiska u Crnoj Gori nije bilo, zainteresovani smo za proučavanje ove problematike.

Smatramo da je data problematika važna jer u Crnoj Gori nije do sada sprovedeno istraživanje na datu temu vršnjačkog pritiska, tako da će ovo istraživanje u tom smislu dati skromni naučni doprinos da bude vršeno na području Crne Gore.

2. Teorijski okvir istraživanja

2.1. Vršnjački odnosi u adolescenciji

Određenje čovjeka kao društvenog bića proizišlo je toga da najveći broj potreba možemo zadovoljiti sa suživotom sa drugim ljudima. Socijalni svijet koji okružuje pojedinca pruža mu mogućnost zadovoljenja različitih potreba: fizioloških, socijalnih i emocionalnih (Klarin, 2004).

Sticanje socijalnog iskustva kroz interakciju sa drugim osobama je neophodno za djetetov normalan razvoj i napredovanje. Pored roditelja, nastavnika i drugih odraslih osoba sa kojima dijete ostvaruje interakciju, veliki uticaj na njegov razvoj imaju i vršnjaci (Lalić Vučetić, 2008).

Adolescencija je doba sazrijevanja, odrastanja, osamostaljivanja, traženja sebe i mjesta u društvu (Đuranović, 2013). U odnosima sa vršnjacima javljaju se dvije novine. Značaj i priroda kontakata sa vršnjacima iz djetinjstva se mijenja i dobija sve složenije norme. Ovo je nastavak procesa koji je započeo u djetinjstvu. Druga promjena nije nastavak iz djetinjstva, već se odnosi na činjenicu da neki od kontakata sa vršnjacima sada uključuju i seksualnost (Kapor-Stanulović, 2007). U adolescenciji prijateljstvo ima poseban značaj. Potreba za formiranjem intimnog, prijateljskog odnosa u adolescenciji je jedna od primarnih socijalnih potreba ovog razvojnog razdoblja (Klarin i drugi, 2010). Prijateljstva u adolescenciji nisu samo usputni socijalni odnosi, niti površni kontakti, niti samo služe za provođenje slobodnog vremena i za zabavu. To su odnosi koji su zasnovani na principima. Adolescent se oslanja na prijatelja da bi shvatio i procijenio sebe, svoje ideje, svijet oko sebe, da bi bio shvaćen i prihvaćen (Kapor-Stanulović, 2007). Isti autor dalje ističe da su prijateljstva prilika da se iskažu svoje ideje, da se čuju komentari i evaluacija tih ideja, da se dobije savjet, a ponekad da se olakša situacija time što se iskaže glasno. Takođe, kroz kontakte sa prijateljima uči da se uklapa u zahtjeve drugih, da usvaja tuđa mišljenja, modifikuje spostveno ponašanje prema drugima itd.

“Adolescent je zainteresovan za specifične osobine, interesovanja, životna iskustva svojih prijatelja, fasciniran različitosti pojedinca, želi da razumije i shvati svakog ponaosob, ali i očekuje da bude shvaćen i prihvaćen sa svim svojim jedinstvenim osobinama ličnosti” (Kapor-

Stanulović, 2007: 76). Hartup (1992, prema Begović, 2017: 9) navodi određene funkcije za rast i razvoj pojedinca koje imaju odnosi sa vršnjacima:

- vršnjaci su emocionalni resursi za zabavu i adaptaciju na stres;
- vršnjaci su kognitivni resursi za rješavanje problema i prikupljanja znanja (vršnjačko podučavanje, saradničko učenje, vršnjačka saradnja i modeliranje);
- vršnjaci su socijalni resursi za razvoj i upotrebu/vježbanje osnovnih socijalnih vještina (komunikacija, saradnja);
- vršnjaci su nosioci budućih odnosa.

Dakle, osnovne karakteristike vršnjačkih odnosa su pomaganje, dijeljenje i prosocijalno ponašanje (Klarin, 2004).

Treba istaći da su vršnjački odnosi i interakcija sa vršnjacima na adolescentskom uzrastu veoma značajni. O tome svjedoči vrijeme koje adolescenti provode u društvu svojih vršnjaka i doživljavanje vršnjaka kao veoma značajnih osoba (Petrović, 2009). Lotar (2012: 2) ističe da su “vršnjaci najznačajniji element socijalizacije u adolescenciji, kada uticaj roditelja i škole gubi na snazi, a mlada osoba je spremna odbaciti i/ili modifikovati neke usvojene socijalne norme zbog prihvaćenosti, dokazivanja i osjećaja ravnopravnosti u grupi vršnjaka”.

Adolescent značajno više vremena provodi sa vršnjacima, a interakcija sa njima je značajan dio svakodnevnih interpersonalnih odnosa (Nekić i dr, 2016). Petrović (2010) ističe da vršnjačka interakcija primorava dijete da napusti svoj egocentrizam iz razloga što se suočava sa različitim gledištima na koja mora da se prilagodi. Kada adolescent nauči da sagleda različita socijalna stanovišta i da ih usklađuje, počinje da shvata da osnovu odnosa sa drugima čine reciprocitet, saradnja i dogovor među osobama istog statusa.

2.2. Vršnjačka grupa

Ulaskom djeteta u adolescentno doba uticaj vršnjaka je sve dominantniji i izraženiji. Vezivanje za vršnjačke grupe predstavlja prirodnu razvojnu pojavu, dok god se ponašanje u okviru grupe kreće u dozvoljenim granicama i bez negativnih posledica po njene članove i okruženje (Šaljić, 2017).

U ovom razvojnem razdoblju pripadanje grupi je važan faktor socijalnog i emocionalnog razvoja adolescenta (Đuranović, 2013). “Grupa adolescenata autonomna je socijalna organizacija sa svrhom, vrijednostima, standardima ponašanja i načinima njihovog ostvarenja. Po svojoj stabilnosti i složenosti ona sličí grupama odraslih više nego onima u školskoj dobi” (Wenar, 2003: 64). Grupa vršnjaka predstavlja modulirajuću sredinu spram svijeta odraslih, a različitu od dječijeg svijeta. Adolescent svoje simbiotske potrebe sa roditelja prenosi na grupu koja mu pomaže da izdrži odvajanje od roditelja (Ćurčić, 1997). Kako navodi Ćetković (2010) o bilo kojoj grupi da se radi, ona ima određenog uticaja na ponašanje svojih članova. Grupa vršnjaka značajno utiče na to koje će vrijednosti adolescent nastojati da ostvari, djeluje na njegovo nastojanje za nezavisnošću i samostalnošću, kao i na formiranje ličnih, a posebno socijalnih stavova (Rot, 2010). “U grupi i kroz grupu adolescent stiče dragocjeno iskustvo i u poznavanju i ocjenjivanju samog sebe, svojih osobina. Jer drugi ga ocjenjuju i određuju mu vrijednost, i na svoj način na njega reaguju” (Žlebnik, 1972: 198). Isti autor navodi da mnogi adolescenti ovako nalaze sebe, budući da su prinuđeni da eksperimentišu sa različitim odnosima, proučavaju nove tehnike sporazumijevanja sa ljudima, nove načine gledanja na njih. Grupa je dobar “treening”, dobro vježbanje za ljudske odnose.

Rot (2010) ističe da su najvažnije adolescentske vršnjačke grupe, a karakteriše ih specifičnost odnosa među članovima i njihova prožetost uzajanom simpatijom koja se razvija na osnovu iskustva koje stiču članovi obavljajući zajedničke aktivnosti. Prema istom autoru, koji se bavio psihologijom odnosa malih grupa, adolescentna grupa je najčešće mala grupa, koju čine tri do sedam članova, a nekad i više. Članovi su uglavnom između 12 i 18 godina starosti i najčešće pripadnici oba pola. Te male vršnjačke grupe imaju neka svoja specifična obilježja, a to su (Rot, 2010: 63-64):

- Imaju zajednički sadržaj aktivnosti, često iz područja zabave i korišćenja slobodnog vremena, ali mogu biti i drugi sadržaji aktivnosti. Na sadržaj aktivnosti veliki uticaj imaju sredstva masovnih komunikacija, a posebno internet;
- U okviru vršnjačkih grupa ostvaruju se određene želje i potrebe, kao što su potrebe za kontaktom i vezaanošću, a posebno za osobama suprotnog pola,

težnja za samostalnošću i identitetom, a kroz sve to težnja za oslobađanjem od roditeljske zavisnosti;

- Ostvarivanje prijateljstva na osnovu uzajamne privlačnosti članova grupe;
- Postoji karakteristična struktura odnosa: odnosno, ne postoji formalizovana hijerarhija vođstva i moći. Postoji više pojedinaca, od kojih svaki ima veći uticaj od ostalih članova grupe u određenoj vrsti aktivnosti;
- Dolazi do konformisanja grupnim normama, a do antikonformizma prema normama odraslih.

Wenar (2003) ističe da se adolescentske grupe razlikuju po prirodi i strukturi. Postoje male grupe, grupice koje su međusobno blisko povezane, čiji su članovi međusobno čvrsto povezani visokim stpljenjem lične sloge i uzajmanog divljenja. Kompanije/društvo su veće grupe od grupica, a njeni zadaci su socijalne aktivnosti kao što su igre i zabava, i ne zahtijeva neku veliku ličnu uključenost. Biti član društva/kompanije visokog statusa jeste najsigurniji način da se postigne popularnost. Kapor-Stanulović (2007) daje nešto slične definicije. Uži krug drugova, “klike”, sastoje se od manjeg broja vršnjaka, u prosjeku 6 članova, koji su vrlo bliski, provode dosta vremena zajedno, izlaze zajedno, razgovaraju, itd. Grupe, društvo su veće grupacije, u prosjeku do 20 članova, kod kojih su odnosi površniji, a članovi su manje bliski. To su zapravo, kako autorka ističe, neformalna udruženja 2-4 klike, uže grupe vršnjaka. “Život unutar uže grupe omogućava adolescent bliske kontakte sa nekoliko izabranih prijatelja, a grupe/društvo mu pružaju mogućnost više konatakata, nova poznanstva, usputne, površnije kontakte sa više vršnjaka” (Kapor-Stanulović, 2007: 84-85).

Vršnjačke grupe utiču na socijalizacijske procese i na razvoj identiteta adolescenata jer im omogućavaju istraživanje individualnih interesa dok im istovremeno daju osjećaj pripadnosti. Zbog toga adolescenti u tom procesu nastoje imati što sličnije vrijednosti i interese, odnosno postići sklad i sličnost sa ostalim članovima grupe kako ne bi bili isključeni (Nekić i drugi, 2016).

Lacković-Grgin (2006, prema Begović, 2017) ističe da se u adolescentskim grupama dolazi do konformisanja vršnjacima. Konformisanje se opisuje kao nastojanje mladih da budu slični vršnjacima, njihovim vrijednostima i interesima, a što se odražava na njihov položaj u grupi kojoj pripadaju. Sličnost sa članovima grupe iskazuje se na različite načine, poput sličnog

oblačenja, učestvovanja u jednakim aktivnostima izvan škole, kao i sličnim vještinama i reputacijom u odnosu na druge grupe (Begović, 2017). Isti autor dalje navodi da konformisanje može imati pozitivne i negativne posljedice na razvoj vrijednosti i ponašanja adolescent, te da sam ishod konformisanja zavisi od vrijednosti grupe. To bi značilo da ako grupa visoko vrednuje različite oblike delikventnog ponašanja, tada će konformisanje sa takvim vrijednostima dovesti adolescenta u mnoge neprilike. Ono što još utiče na konformisanje adolescenta sa grupom jeste njegov socioekonomski položaj. Adolescenti sa boljim socioekonomskim položajem češće se konformišu sa formalnim odnosno školskim grupama, bolje planiraju svoje obrazovanje, dok adolescenti nižeg socioekonomskog statusa češće napuštaju školu prije diplomiranja i uključuju se u neformalne grupe sa čijim su se vrijednostima konformisali (Begović, 2017).

U adolescentskim prijateljstvima postoje razlike s obzirom na pol. Kako ističe Đuranović (2013), djevojačka prijateljstva su dublja, otvorenija, više im je stalo do međusobne podrške, dok mladići žele prijatelja sa kojim će dijeliti zajedničke interese, češće su skloni nadmetanju i mnogo rjeđe tjelesno iskazuju naklonost.

Vršnjačka grupa vrši jak pritisak na sve svoje članove da se potčine njihovim standardima ponašanja. Ti standardi su često u suprotnosti sa shvatanjima i normama roditelja i odraslih osoba. Kod adolescenata je važnije odobravanje ili neodobravanje vršnjaka nego odobravanje ili neodobravanje roditelja (Rot, 2010). “Kakav će uticaj na ponašanje pojedinca imati vršnjačka grupa, odnosno da li će se dijete ili mlada osoba prikloniti uticajima vršnjačke grupe u kojoj su prisutna nepoželjna ponašanja, u velikoj mjeri zavisi od djelovanja drugih rizičnih faktora, kao što su individualne karakteristike deteta, porodične prilike i druga iskustva koja dijete stiče u školi” (Šaljić, 2014:26).

2.3. Vršnjački pritisak i obilježja vršnjačkog pritiska

Sama prisutnost vršnjaka predstavlja izuzetan uticaj na adolescenta jer ga podstiče na preispitivanje i promjenu vlastitog ponašanja, odluka i stavova.

Marić (2015) ističe da postoje dva objašnjenja značajnog povećanja uticaja vršnjaka tokom adolescencije. Prvi ukazuje na sve važne uloge koje vršnjačke grupe imaju u definisanju

socijalnog okruženja u adolescenciji. U momentu kada adolescenti počinju pripadati grupama, povećava se i intenzitet percipiranog i stvarnog pritiska da prihvate stil, interese i vrijednosti prijatelja. Drugo objašnjenje se više fokusira na individualni, a ne na socijalni kontekst. Prema ovom pogledu, povećano značenje vršnjačkog uticaja u adolescenciji je posljedica većinom promjena u osjetljivosti na vršnjački pritisak. “Povećana važnost vršnjaka vodi adolescenta do želje za promjenom ponašanja s ciljem da se što bolje uklopi u vršnjačko društvo. Upravo iz razloga što brinu više o mišljenju prijatelja, vjerovatnije je da će se stopiti, tj. konformisati kako se bi izbjegli odbacivanje” (Marić, 2015: 4).

Od svih oblika vršnjačkog uticaja najprepoznatljiviji je vršnjački pritisak, a može se definisati kao” pritisak pod kojim adolescenti rade nešto (ili ne rade) drugačije od ostalih, bez obzira žele li oni to ili ne” (Nekić i drugi, 2016: 43). Konstrukat vršnjačkog pritiska ima uže značenje od konstrukta vršnjačkog uticaja i predstavlja njegov mali dio, a odnosi se na očekivanje vršnjaka da se pojedinac ponaša na određeni način, bez obzira da li je to ponašanje u skladu sa njegovim ličnim stavovima i željama (Đuranović, 2014). Vršnjački pritisak se ispoljava kao direktan, otvoren i izražen napor da se propišu i iniciraju određeni stavovi i ponašanja, a da se u isto vrijeme neki drugi stavovi i ponašanja blokiraju i zabrane. Kada se govori o negativnom vršnjačkom uticaju uglavnom se misli na vršnjački pritisak (Petrović, 2009). Iako je vršnjački pritisak definisan na različite načine, pojam vršnjačkog pritiska u svim definicijama ima negativnu konotaciju, te podrazumijeva ulaganje napora kako bi se neke nametnuli neželjeni stavovi ili ponašanja (Brown i dr., 2008, prema Forko i Lotar, 2012). Brown 2004 (prema Nekić i dr, 2016) je definisao vršnjački pritisak kao direktno, očito izražavanje napora članova grupa da propišu određene stavove ili aktivnosti, odnosno ograničavaju drugačije, grupi neprihvatljive stavove ili aktivnosti. Vršnjački pritisak se odnosi na osjećaj pritiska koji adolescenti osjećaju kada su prisiljeni ili primoreni da misle ili se ponašaju na specifičan način. “Vršnjački pritisak, u negativnom kontekstu, može se vršiti na različite načine, čemu pogoduju obilježja odrastanja adolescent, koji su često nesigurni i potreban im je osjećaj prihvatanja i pripadnosti” (Radetić-Paić i drugi, 2021: 204).

Negativno ponašanje adolescenata koje je uzrokovano vršnjačkim pritiskom prati sljedeće: loša interakcija sa roditeljima, slabo učenje i negativan sociometrijski status, te traženje socijalnih situacija u kojima će dobiti potkrepljenje od sebi sličnih izvan škole. Vršnjački pritisak je rjeđi

kod onih adolescenata koji su efikasni u donošenju odluka, koji imaju pozitivnu sliku o sebi, nemaju izraženu potrebu za traženjem uzbuđenja i emocionalno su stabilni. Vršnjaci jedni na druge često utiču da započnu sa konzumacijom duvana, alkohola, droga, da zanemaruju roditeljska pravila i sl. (Pavić, 2019).

Vršnjački pritisak može biti informativni, gdje su drugi ljudi, odnosno njihovo ponašanje izvor informacija za usmjeravanje vlastitog ponašanja, i normativni, koji objašnjava konformisanje sa ciljem osjećaja prihvaćenosti od drugih (Marić, 2015).

U svojim istraživanjima osamdesetih godina prošlog vijeka, Brown i saradnici (Brown, 1982; Brown i dr., 1986; Brown, 1989; Brown, 1999; Clasen i Brown, 1985) pokazali su kako vršnjački pritisak ima četiri osnovna obilježja (prema Lotar, 2012: 8-11):

- Prvo obilježje vršnjačkog pritiska odnosi se na **višedimenzionalnost**. Vršnjački pritisak je višedimenzionalan zato što ga adolescent doživljavaju u različitim područjima života a to su: odnosi sa vršnjacima (npr. izbjegavanje druženja sa vršnjacima koji nisu popularni), rizična ponašanja (pušenje cigareta, konzumacija alkohola, sitna krađa), odnosi sa roditeljima (npr. kršenje dogovora sa roditeljima), mijenjanje/usklađivanje fizičkog izgleda (npr. promjena frizure, dijeta) i ponašanje u školi (npr. nepravdano izostajanje iz škole);
- Drugo obilježje vršnjačkog pritiska je **višesmjernost**. Brown (1989, prema Lotar, 2012) ističe kako neki adolescenti osjećaju pritisak vršnjaka da se uključe u određeno ponašanje (npr. da piju alkohol, puše cigarete), dok drugi osjećaju pritisak da izbjegavaju određeno ponašanje (da ne piju alkohol i da ne puše cigarete). To znači da vršnjaci mogu očekivati da adolescent nešto učini ili ne učini;
- Treće obilježje vršnjačkog pritiska je povezano je sa prethodnim obilježjem, a odnosi se na to da vršnjački pritisak može ići u smjeru pozitivnih odnosno društveno prihvatljivih ponašanja ili u smjeru negativnih, neprihvatljivih ponašanja, pa čak i delikventnih;
- Četvrto obilježje vršnjačkog pritiska koje navodi Brown (1989, prema Lotar, 2012) odnosi se na **promjenjivost percepcije vršnjačkog pritiska tokom adolescencije**. To znači da se podložnost vršnjačkom pritisku mijenja sa uzrastom.

2.4. Podložnost i faktori podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku: prikaz rezultata dosadašnjih istraživanja

Konstrukt koji se prirodno nadovezuje na vršnjački pritisak jeste podložnost vršnjačkom pritisku. “Oko ovog konstrukta nema pretjeranog razilaženja u mišljenjima i autori se slažu kako je riječ o spremnosti pojedinca da se konformira zahtjevima i/ili očekivanjima grupe vršnjaka” (Lotar, 2012:7). Brown, Clasen i Eicher (1986, prema Lotar, 2012), na temelju rezultata svog istraživanja, zaključuju kako se čini da percepcija pritiska i podložnost vršnjačkom pritisku ipak ne prate isti razvojni tok kroz adolescenciju. Rezultati su pokazali kako dva navedena konstrukta nisu niti jednako istaknuta u različitim područjima života adolescenata. Kada se radi o podložnosti vršnjačkom pritisku vezanoj za određenu dob, Steinberg i Monahan (2007, prema Radetić-Paić i drugi, 2021) navode da su ranija istraživanja opisivala razvoj osjetljivosti na vršnjački pritisak u adolescenciji kao obrnutu krivulju (u obliku slova U), koja raste tokom rane adolescencije, dostiže vrhunac oko četrnaeste godine života i nakon toga opada.

Kroz prikaz rezultata dosadašnjih istraživanja pokušaćemo da predstavimo faktore koji utiču na podložnost vršnjačkom pritisku.

Dosadašnja istraživanja uglavnom su se bavila negativnim uticajima vršnjaka na pojedinca (adolescenta). Međutim, Lebedina-Menzoni i drugi (2008) ističu kako adolescenti nisu pasivne osobe čije je ponašanje isključivo odgovor na uticaj vršnjaka. Zbog toga je odabir društva važan faktor za razumijevanje ponašanja adolescenata u kontekstu vršnjaka (Đuranović, 2013). Ponašanje adolescenata u grupi vršnjaka mora se “shvatiti kao složen proces koji objedinjuje osobine samog adolescenta, uvjerenja, vrijednosti i stavove koje nosi iz sredine primarne socijalizacije (porodica, škola, komšiluk), faktori koji su doprinijeli odabiru određene vršnjačke grupe koja ima svoja uvjerenja, vrijednosti i stavove, kao i neposredno ponašanje vršnjaka u određenom kontekstu” (Lebedina-Menzoni i drugi, 2008:404). Kandel (1978., prema Đuranović, 2013) sproveo je longitudinalno istraživanje čiji su rezultati potvrdili sličnost mišljenja i ponašanja prijatelja (adolescenata). Rezultati govore o velikoj sličnosti političkih uvjerenja, obrazovne aspiracije, konzumiranje droga i manjih oblika delikvencije.

Sim i Koh (2003., prema Lebedina i drugi, 2008) navode kako aktuelna konceptualizacija podložnosti vršnjačkom pritisku razlikuje dvije vrste pritiska:

1. podložnost neutralnom vršnjačkom pritisku i;
2. podložnost antisocijalnom vršnjačkom pritisku.

Neutralni vršnjački pritisak odnosi se na različita neutralna ponašanja koja u svojoj osnovi nisu niti poželjna niti nepoželjna (npr. gledanje filmova, izlasci s društvom, način oblačenja i sl.), dok je *antisocijalni vršnjački pritisak* vezan uz kršenje socijalnih normi, odnosno neposredno antisocijalno, rizično i/ili delikventno ponašanje. Novija istraživanja zanemaruju podložnost neutralnom pritisku vršnjaka te u fokus stavljaju samo podložnost pritisku vezanom uz antisocijalno ponašanje zbog čega je vrlo često sam pojam vršnjački pritisak postao sinonim za uticaj vršnjaka na različita nepoželjna ponašanja kao što su početak pušenja, konzumiranje alkohola, marihuane, lakih i teških droga i sl. (Lebedina i drugi, 2008).

Brown i dr. (1982., 1985., 1986. prema Lebedina i drugi, 2008) smatraju kako je pritisak vršnjaka *višedimenzionalan* (adolescenti percipiraju vršnjački pritisak u različitim područjima svog života) i *višesmjernan* (pritisak može ići u smjeru da adolescent nešto učini ili da nešto ne učini). Kako bi utvrdili područja vršnjačkog pritiska, Brown, Clasen i Eicher (1986., prema Lebedina i drugi, 2008) zamolili su adolescente da navedu gdje sve oni sami ili njihovi vršnjaci nailaze na vršnjački pritisak. Analizom sadržaja utvrdili su pet područja vršnjačkog pritiska:

- učestvovanje u porodičnim aktivnostima,
- učestvovanje u školskim aktivnostima,
- učestvovanje u aktivnostima s vršnjacima,
- konformiranje vršnjačkim normama (na primjer, konformiranje u oblačenju, slušanju muzike i sl.)
- rizična ponašanja.

Osim toga, autori su kod adolescenata u dobi između 12 i 18 godina ispitivali podložnost vršnjačkom pritisku i percepciju vršnjačkog pritiska, a rezultati su pokazali kako adolescenti percipiraju manji vršnjački pritisak u području rizičnih ponašanja. Što se tiče razlike s obzirom na pol adolescenata, pokazalo se kako značajna razlika postoji samo u području rizičnih

ponašanja, odnosno kad je riječ o rizičnim ponašanjima, adolescenti su podložniji vršnjačkom pritisku nego što su to adolescentkinje.

U prijateljstvima adolescenata primijećene su rodne razlike. Djevojačka prijateljstva su obično nešto dublja, otvorenija, emocionalna međuzavisnost je jača, više im je stalo do uzajamne podrške. Mladići žele prijatelja sa kojima dijele zajedničke interese, češće se takmiče i mnogo rjeđe pokazuju fizičku naklonost (Conger, 1986., prema Đuranović, 2013).

Da je pol značajan faktor podložnosti vršnjačkom pritisku kod adolescenata, govore razna istraživanja. Forko i Lotar (2012) sprovedli su istraživanje sa ciljem da istraže odnos podložnosti vršnjačkom pritisku u području rizičnih ponašanja, samopoštovanja adolescenata i njihove interpersonalne orijentacije. Za objašnjenje vršnjačkog pritiska značajan je pol adolescenta, njegovo samopoštovanje i filantropska orijentacija. Da je muški pol skloniji rizičnim ponašanjima govori i istraživanje koje su sprovele Lebedina-Menzoni i Ricijaš (2008); da su adolescenti nego adolescentkinje skloniji rizičnom ponašanju (npr. konzumiranje opijata i rizična seksualna ponašanja) i neadekvatnom ponašanju u školi (npr. neopravdano izostajanje s nastave) pod uticajem vršnjaka (Nekić i drugi, 2016). U vezi sa tim, (Kiran-Esen, 2012) pokazali su veću opštu i akademsku samoeфикаsnost kod adolescenata koji su doživljavali nizak nivo pritiska vršnjaka. Osim pola, Lebedina-Menzoni i Ricijaš (2013) došle su do još nekih značajnih varijabli, među kojima su: doživljaj vršnjačkog pritiska: što je doživljaj pritiska (subjektivni osjećaj zbog očekivanja vršnjaka) veći, to je i podložnost pritisku veća, odnos sa roditeljima, naročito odnos sa majkom, (psihološka kontrola i popustljivost pozitivno su povezani s podložnošću pritisku, a nadzor negativno), anksiozna privrženost prijateljima. Mladi koji sebe vide manje podložnima vršnjačkom pritisku postižu i više rezultate na mjeri opšteg doživljaja vlastite vrijednosti. Rastom dobi povećava se i podložnost pritisku vršnjaka. Takođe, Lotar (2012) je došla do zaključka da osim pola, na podložnost utiču i sledeće varijable: prihvatljivost rizičnih ponašanja, sklonost udovoljavanju i anksioznost u prijateljskim odnosima; poželjnost rizičnog ponašanja se pokazala kao najbolji prediktor podložnosti vršnjačkom pritisku (Lotar-Rihtarić, 2013).

Kada je riječ o samopoštovanju adolescenata, rezultati istraživanja Forko i Lotar (2012) pokazuju kako je podložnost vršnjačkom pritisku negativno povezana sa samopoštovanjem, no riječ je o niskoj povezanosti. Vršnjačkom pritisku su podložniji mladići te adolescenti s nižim

samopoštovanjem i višom filantropskom orijentacijom. Djevojke bez obzira na dob imaju nešto niže samopoštovanje u odnosu na mladiće (Nekić i drugi, 2016). Urbeg i drugi (2003. prema Forko i Lotar, 2012) osim samopoštovanja, individualne razlike koje utiču na podložnost vršnjačkom pritisku su: traženje uzbuđenja, usvojenost socijalnih normi i percepcija štetnosti sredstava zavisnosti.

Da je vršnjački pritisak povezan sa rizičnim ponašanjima govore sljedeća istraživanja: varanje na testu najučestaliji oblik rizičnog socijalnog ponašanja koji adolescenti manifestiraju u kontesktu vršnjaka, te da su rizična ponašanja na internetu i fizička agresivnost karakterističniji za muški pol (Đuranović, 2014); da je vršnjački pritisak povezan sa nivoom agresije (Yavuzer i drugi, 2014); da su adolecenti koristili supstance provodili vrijeme u destruktivnim društvenim okruženjima i žurkama samo ako se smatralo da njihovi prijatelji vrednuju zabavu i da su korisnici droga (Caldwell i Darlin, 1999); da su pacijenti na psihijatrijskom liječenju na bolničkom odjeljenju bili pod pritiskom da koriste drogu od strane vršnjaka (Adejoh i dr., 2020); da su strah od procjene svojih prijatelja, vršnjačka intervencija u odlukama i pritisak da se naprave saobraćajni prekršaji kao indikatori vršnjačkog pritiska imali značajne efekte na vožnju pod uticajem alkohola i droga (Sela-Shayovitz, 2008).

3. Metodološki okvir istraživanja

3.1. Problem i predmet istraživanja

Od svih životnih razdoblja, adolescencija je razdoblje u kojem vršnjačke grupe imaju najveći uticaj. Lebedina-Manzoni i drugi (2008) smatraju uticaj vršnjaka sastavnim dijelom socijalizacije i on postoji samim prisustvom vršnjaka u životu adolescenata. Pojedinaac u grupi zadovoljava neke svoje osnovne potrebe, kao što su: potreba za ljubavlju, zabavom, pripadanjem, uvažavanjem, sigurnošću, razumijevanjem, emocionalnom stabilnošću, samoostvarivanjem... (Đuranović, 2014). Mladi se druže sa sličnima sebi te od svojih vršnjaka traže podršku za svoja razmišljanja i ponašanja (Vejmelka, 2012). Ako se adolescent prilagodi očekivanjima vršnjaka, oni ga prihvataju, u suprotnom dolazi do odbacivanja, izbjegavanja i ogovaranja. Nažalost, određeni broj adolescenata nekritično se saglašava sa grupom, kako ne bi došlo do odbacivanja, iako se sa njihovim normama i stilovima ponašanja ne slažu.

Problem istraživanja jesu pol, odnos sa roditeljima, privrženost i bliski odnosi sa prijateljima i prihvatljivost rizičnih ponašanja kao faktori koji utiču na podložnost adolescenata vršnjačkom pritisku.

Predmet našeg istraživanja jesu faktori podložnosti vršnjačkom pritisku u adolescenciji. Vršnjački pritisak se ispoljava kao direktan, otvoren i izražen napor da se propišu i iniciraju određeni stavovi i ponašanja, a da se u isto vrijeme neki drugi stavovi i ponašanja blokiraju i zabrane. Kada se govori o negativnom vršnjačkom uticaju uglavnom se misli na vršnjački pritisak (Petrović, 2009). Iako je vršnjački pritisak definisan na različite načine, pojam vršnjačkog pritiska u svim definicijama ima negativnu konotaciju, te podrazumijeva ulaganje napora kako bi se nekome nametnuli neželjeni stavovi ili ponašanja (Brown i dr., 2008, prema Forko i Lotar, 2012). Sve ovo ukazuje na važnost proučavanja ovog fenomena, koji će biti opredmećen u istraživanju.

2.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj našeg istraživanja jeste da utvrdimo faktore koji utiču na podložnost adolescenata vršnjačkom pritisku. Zadaci koji proizilaze iz ovako formulisanoog cilja su:

- utvrditi da li i kako pol utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata ili ne;
- utvrditi da li i kako odnos sa roditeljima utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata;
- utvrditi da li i kako privrženost i bliski odnosi sa prijateljima utiču na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata;
- utvrditi da li i kako prihvatljivost rizičnih ponašanja utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata;
- utvrditi da li postoji razlika u podložnosti vršnjačkom pritisku kod osnovaca i srednjoškolaca.

2.3. Hipoteze istraživanja

S obzirom na prethodno definisan problem, predmet, cilj i zadatke naučno – istraživačkog projekta, polazim od sljedećih hipoteza:

Glavna hipoteza:

Pretpostavlja se da pol, odnos sa roditeljima, privrženost i bliski odnosi sa prijateljima i prihvatljivost rizičnih ponašanja utiču na podložnost adolescenata vršnjačkom pritisku.

Sporedne hipoteze

1. Pretpostavlja se da pol utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata;
2. Pretpostavlja se da odnos sa roditeljima (nadzor, kontrola i popustljivost) utiče na veću podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata;
3. Pretpostavlja se da privrženost i bliski odnosi sa prijateljima utiču na veću podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata;
4. Pretpostavlja se da prihvatljivost rizičnih ponašanja (pušenje, zloupotreba droga, kockarenje, brza vožnja, bježanje sa časova, varanje na testovima/ispitu) utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata;
5. Pretpostavlja se da postoji razlika u podložnosti vršnjačkom pritisku kod osnovaca i srednjoškolaca.

3.4. Varijable istraživanja

S obzirom na izbor naučno-istraživačkog cilja i pojedinačnih zadataka, postavljaju se sljedeće varijable:

Nezavisne varijable:

- Pol ispitanika;
- odnos sa roditeljima;
- privrženost i bliski odnosi sa prijateljima;
- prihvatljivost rizičnih ponašanja
- škola

Zavisna varijabla:

- podložnost vršnjačkom pritisku

3.5. Značaj i karakter istraživanja

U odnosu na karakter naučno-istraživačkog rada, ovo istraživanje spada u grupu primijenjenih ili operativnih istraživanja. Takođe, s obzirom na to da će se istraživanje obaviti na relativno malom uzorku, pripada malom ili mikro istraživanju. Zbog vremena koje je predviđeno za naučno-istraživački proces, pripada transverzalnom istraživanju. Istraživanje ima praktičan značaj. Doprinos se odnosi na aktuelnost samog problema koji se vezuje za Crnu Goru, iz razloga što u Crnoj Gori do sada nije sprovedeno istraživanje na datu temu vršnjačkog pritiska, tako da će ovo istraživanje u tom smislu dati skromni naučni doprinos. Rezultati istraživanja mogu poslužiti kao smjernica za dalje naučne radove i istraživanja.

3.6. Paradigme u istraživanju

U ovom istraživanju koristiću sljedeće metodološke paradigme, odnosno metodološke pristupe:

- racionalno-deduktivni;
- empirijsko-induktivni;
- matematičko-statistički.

Racionalno-deduktivni pristup dominira u teorijskom dijelu istraživanja, kada se iz različite literature, odnosno stručnih i naučnih reference izdvajaju najvažniji dijelovi vezani za problem ovog istraživanja. U metodološkom dijelu istraživanja dominira empirijsko-induktivni pristup, a odnosi se na izbor najboljih metoda, tehnika i instrumenata istraživanja, kao i neposredne primjene istih u istraživanju. U posljednjoj fazi istraživanja, odnosno pri statističkoj obradi rezultata i zaključivanja, dominira matematičko-statistički pristup.

3.7. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U istraživanju su primijenjene: metoda teorijske analize i deskriptivna metoda.

Metoda teorijske analize korišćena je u početnom dijelu rada, odnosno teorijskom pristupu

temi. Tehnika koju koristi metoda teorijske analize jeste tehnika analize sadržaja. Tom prilikom koristila sam sekundarne i tercijalne izvore, pri čemu je bila važna procjena o relevantnosti izvora.

Deskriptivna metoda korišćena je u istraživačkom dijelu rada. U okviru nje, kao tehniku, koristili smo tehniku anketiranja. Tehnika anketiranja kao instrument koristi anketni upitnik. Za potrebe istraživanja napravili smo anketni upitnik sa po nekoliko pitanja koji pokrivaju svaku hipotezu istraživanja i set pitanja sa situacijama u kojima bi se ispitanici mogli naći u društvu vršnjaka, a odnose se na podložnost vršnjačkom pritisku.

3.8. Populacija i uzorak istraživanja

Osnovni naučno-istraživački skup – populaciju, iz koje se biraju statističke jedinice za uzorak istraživanja čine učenici IX razreda osnovnih škola i III razreda srednjih škola na teritoriji opštine Bijelo Polje.

Iz populacije je izabran uzorak koji pripada grupi namjernih odnosno hotimičnih uzoraka i ne zasniva se na teoriji vjerovatnoće.

Uzorak istraživanja čine odabrana odjeljenja pomenutih razreda, gdje je odabrano jedno ili dva odjeljenja u zavisnosti od veličine škole, broja odjeljenja i broja učenika. Za te potrebe odabrali smo jednu prigradsku i dvije gradske osnovne škole, i dvije srednje škole.

S obzirom da uzorak istraživanja čine maloljetna lica, prije početka istraživanja obezbijedili smo neophodne saglasnosti roditelja/staratelja za učešće u istraživanju.

Za navedeni uzorak smo se odlučili zbog materijalno-tehničkih, vremenskih i prostornih ograničenja.

Naučno istraživački uzorak sačinjavaju:

Redni broj	Škola	M	Ž	Ukupno
1	Gimnazija “Miloje Dobrašinović”	19	18	37
2	Srednja Elektro-ekonomska škola	23	13	36
3	OŠ “Risto Ratković”	4	12	16
4	OŠ “Nedakusi”	16	13	29
5	OŠ “Marko Miljanov”	14	8	22
UKUPNO:		76	64	140

Redni broj	Škola	M	Ž	Ukupno
1.	Osnovna škola	34	33	67
2.	Srednja škola	42	31	73
UKUPNO		76	64	140

3.9. Obrada rezultata istraživanja

Obradu podataka smo vršili kroz statistički softver SPSS, korišćena verzija IBM-SPSS 25. Sve naše promjenjive pripadaju nominalnoj ili ordinalnoj skali, odnosno kategorijskog su tipa. U okviru deskriptivne statistike koristili smo frekvence kako bismo odredili koliko ispitanika pripada nekoj kategoriji, odnosno koja kategorija je najzastupljenija u okviru neke varijable. Pošto su u pitanju kategorijska obilježja, za upoređivanje smo htjeli koristiti Chi Square test, međutim, kako se u matrici/tabeli kontigenciji pokazalo da je više od 20% ćelija imalo vrijednosti manje od 5, odlučili smo se za Fisherov test. Uz primjenu ovog testa rađena je analiza i testiranje hipoteza. Na osnovu tog testa koristili smo sljedeće hipoteze:

- H0: ne postoji statistički značajna povezanost između... (u zavisnosti šta smo istraživali i koje pitanje smo obrađivali);
- H1: postoji statistički značajna povezanost između...

Na osnovu ovih hipoteza utvrđivali smo da li postoji povezanost između očekivanih varijabli i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Pošto se anketni upitnik sastojao i od niza situacija u kojima bi se ispitanici našli u kontekstu vršnjaka, a tiču se podložnosti vršnjačkom pritisku, napravili smo skalu, kako bismo odredili visinu podložnosti vršnjačkom pritisku.

Odgovori na pitanja od 30-39 su u anketi gradirani sa a, b i c, a svaki odgovor označava visinu podložnosti vršnjačkom pritisku (gdje je odgovor pod a niska podložnost, pod b umjerena podložnost, a pod c visoka podložnost). Na osnovu toga izračunali smo ukupni broj bodova za svakog ispitanika tako što smo dodijelili vrijednosti odgovorima (1 za a, 2 za b, 3 za c) i sabrali bodove za sva pitanja. Zatim smo izračunali intervalnu skaliranu vrijednost za ukupan broj bodova pomoću formule:

Vrijednost = (ukupan broj bodova - najmanji mogući broj bodova) / (najveći mogući broj bodova - najmanji mogući broj bodova). U našem slučaju, najmanji mogući broj bodova je 10 (sve odgovore su označene pod a), a najveći mogući broj bodova je 30 (sve odgovore su označene pod c).

Stoga smo koristili sljedeće intervale podložnosti vršnjačkom pritisku:

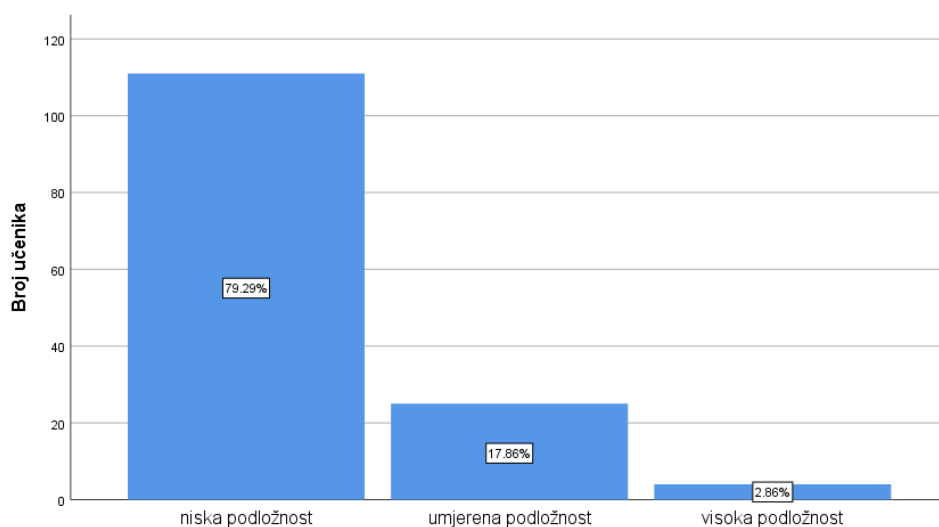
Niska podložnost: vrijednost manja od 0.30

Umjerena podložnost: vrijednost između 0.31 i 0.65

Visoka podložnost: vrijednost veća od 0.65

Samim tim, u našim tabelama ovim grupama dodali smo numeričke vrijednosti, pa tako je niskoj podložnosti dodijeljen broj 1, umjerenoj broj 2 i visokoj podložnosti broj 3.

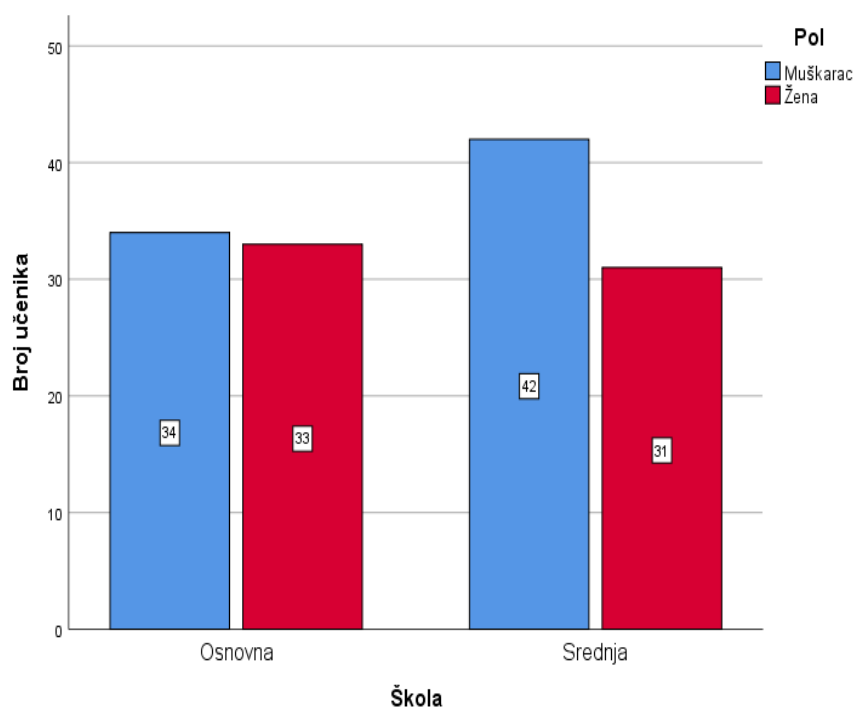
U slici br. 1 vidimo da najveći procenat ispitanika pripada niskoj podložnosti, 79.29%, umjerenoj podložnosti 17.86% i visokoj podložnosti 2.86% ispitanika

Slika 1: Grafik podložnosti vršnjačkom pritisku

4. Prikaz rezultata istraživanja i diskusija o dobijenim rezultatima

Studija presjeka je obuhvatila je 76 muškaraca i 64 žene, dakle ukupno 140 ispitanika. U formiranju uzorka vodili smo računa da imamo zastupljenost osnovne i srednje škole, te tako imamo 67 osnovaca i 73 srednjoškolaca. U slici br. 2 je grafički prikazan broj ispitanika po školama i polu.

Slika 2: Grafik ispitanika po školama

H1: Pretpostavlja se da pol utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata.

		Pol		
		Muškarac	Žena	Total
gupe_p	Niska podložnost	56	55	111
	Umjerena podložnost	18	7	25
	Visoka podložnost	2	2	4
Total		76	64	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probabili ty
Pearson Chi-Square	3.849 ^a	2	.146	.158		
Likelihood Ratio	3.989	2	.136	.200		
Fisher's Exact Test	3.947			.148		
Linear-by-Linear Association	2.010 ^b	1	.156	.169	.106	.052
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.83.

b. The standardized statistic is -1.418.

Kako u tabeli kontigencije preko 20% ćelija ima vrijednost manju od 5, korist ćemo Fisherov test. Vrijednost testa statistike je 3.947 sa nivoom značajnosti $p=0.148>0.05$, pa tako nemamo razlog za odbacivanje nulte hipoteze, tj. ne možemo pretpostaviti da pol utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata.

Očekivali smo da će se pol pokazati značajnim za podložnost adolescenata vršnjačkom pritisku s obzirom na to da su većina istraživanja to potvrdila, da je muški pol podložniji vršnjačkom pritisku međutim, naše istraživanje je pokazalo suprotno. To može svjedočiti činjenica da smo u okviru odrade rezultata istraživanja primijetili da je i većina djevojčica bilo podložno. Samim tim, odbacujemo našu prvu sporednu hipotezu, tj. ne možemo tvrditi da pol utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata.

Međutim, naš nalaz istraživanja nije u skladu sa rezultatima istraživanja koji su pokazali da je pol značajan faktor podločnosti vršnjačkom pritisku: Lebedina-Menzoni i Ricijaš (2008); Nekić i drugi (2016); Lotar (2012); Forko i Lotar (2012)... Naravno, treba istaći da je njihovo istraživanje rađeno na znatno većem uzorku, pa je samim tim upoređivanje upitno. Sa druge strane, treba uzeti u obzir i iskrenost ispitanika prilikom popunjavanja anketnog upitnika, kao jedno od ograničenja istraživanja, što može biti jedan od razloga ovakvog rezultata.

H2: pretpostavlja se da odnos sa roditeljima (kontrola, bliskost i popustljivost) utiče na veću podločnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata.

U okviru ove hipoteze izdvojili smo tri odnosa sa roditeljima kojeg čine: kontrola, bliskost i popustljivost. Svaki odnos pokrili smo sa po nekoliko pitanja, kako bismo što bolje utvrdili hipotezu. Tako, **kontrola roditelja** ogleda se u sljedećim pitanjima:

- Da li tvoji roditelji znaju sa kim se družiš?

		Da li tvoji roditelji znaju s kim se družiš?		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	108	3	111
	srednja podloznost	23	2	25
	visoka podloznost	3	1	4
Total		134	6	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asympotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	5.703 ^a	2	.058	.053		
Likelihood Ratio	3.517	2	.172	.162		
Fisher's Exact Test	5.463			.053		
Linear-by-Linear Association	4.871 ^b	1	.027	.053	.053	.040
N of Valid Cases	140					

a. 4 cells (66.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .17.

b. The standardized statistic is 2.207.

Vrijednost statistike je 5.463 sa nivoom značajnosti $p=0.053>0.05$, pa tako ne možemo pretpostaviti da poznavanje roditelja sa kime im se djeca druže utiče na podložnost vršnjačkom pritisku. Međutim, kako se nivo značajnosti nalazi na samoj granici, da je u pitanju veći uzorak, možda bi se ovo i pokazalo značajnim za podložnost.

- Da li ti roditelji govore sa kim ne treba da se družiš?

		Da li ti roditelji govore sa kim ne treba da se družiš?		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podložnost	83	28	111
	srednja podložnost	21	4	25
	visoka podložnost	2	2	4
Total		106	34	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probabil ity
Pearson Chi-Square	2.425 ^a	2	.297	.291		
Likelihood Ratio	2.305	2	.316	.448		
Fisher's Exact Test	2.492			.282		
Linear-by-Linear Association	.000 ^b	1	.995	1.000	.590	.158
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .97.

b. The standardized statistic is -.006.

Vrijednost statistike je 2.492 sa nivoom značajnosti $p=0.282>0.05$, pa tako ne možemo pretpostaviti da uticaj roditelja na odabir društva utiče na podložnost vršnjačkom pritisku.

- **Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim prijateljima?**

		Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim prijateljima		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podloznost	97	13	110
	srednja podloznost	16	9	25
	visoka podloznost	3	1	4
Total		116	23	139

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probab ility
Pearson Chi-Square	8.839 ^a	2	.012	.020		
Likelihood Ratio	7.625	2	.022	.021		
Fisher's Exact Test	8.366			.010		
Linear-by-Linear Association	6.652 ^b	1	.010	.014	.014	.009
N of Valid Cases	139					

Vrijednost testa statistike je 8.366 sa nivoom značajnosti $p=0.010 < 0.05$. Na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između podložnosti vršnjačkom pritisku i mišljenja roditelja o prijateljima djece.

Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim prijateljima * gupe_p Crosstabulation

			gupe_p			
			mala	srednja	visoka	
			podloznost	podloznost	podloznost	Total
Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim prijateljima	Da	Count	97	16	3	116
		Expected Count	91.8	20.9	3.3	116.0
		% within Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim prijateljima	83.6%	13.8%	2.6%	100.0%
		% within gupe_p	88.2%	64.0%	75.0%	83.5%
		% of Total	69.8%	11.5%	2.2%	83.5%
	Ne	Count	13	9	1	23
		Expected Count	18.2	4.1	.7	23.0
		% within Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim prijateljima	56.5%	39.1%	4.3%	100.0%
		% within gupe_p	11.8%	36.0%	25.0%	16.5%
		% of Total	9.4%	6.5%	0.7%	16.5%
Total	Count	110	25	4	139	
	Expected Count	110.0	25.0	4.0	139.0	
	% within Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim pri ateljima	79.1%	18.0%	2.9%	100.0%	
	% within gupe_p	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	
	% of Total	79.1%	18.0%	2.9%	100.0%	

Na osnovu tabele zaključujemo da ispitanici, kojima je važno mišljenje roditelja o prijateljima, su manje podložni vršnjačkom pritisku.

Takođe, važno je napomenuti kako je ukupan broj ispitanika koji je odgovorio na ovo pitanje 139, što znači da jedan ispitanik nije odgovorio na ovo pitanje, iz nekog razloga.

- **Da li ti roditelji jasno kažu do kada možeš ostati van kuće?**

- **Da li ti roditelji jasno kažu do kada možeš ostati van kuće?**

		Da li ti roditelji jasno kažu do koliko možeš ostati van kuće?		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	76	35	111
	srednja podloznost	17	8	25
	visoka podloznost	2	2	4
Total		95	45	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	.604 ^a	2	.739	.788		
Likelihood Ratio	.565	2	.754	.788		
Fisher's Exact Test	.838			.788		
Linear-by-Linear Association	.266 ^b	1	.606	.713	.364	.125
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.29.

a. The standardized statistic is .516.

Vrijednost statistike je 0.838 sa nivoom značajnosti $p=0.788>0.05$, dakle nemamo razlog za odbacivanjem nulte hipoteze, odnosno ne možemo pretpostaviti da određivanje vremena provedenog napolju utiče na podložnost vršnjačkom pritisku.

- **Da li su tvoji roditelji upućeni u ono što radiš u toku dana?**

		Da li su tvoji roditelji upućeni u ono što radiš u toku dana		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	100	11	111
	srednja podloznost	21	4	25
	visoka podloznost	3	1	4
Total		124	16	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
--	-------	----	---	--------------------------	--------------------------	----------------------

Pearson Chi-Square	1.497 ^a	2	.473	.405		
Likelihood Ratio	1.297	2	.523	.669		
Fisher's Exact Test	2.295			.266		
Linear-by-Linear Association	1.466 ^b	1	.226	.270	.172	.094
N of Valid Cases	140					

a. 3 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .46.

b. The standardized statistic is 1.211.

Vrijednost statistike je 2.295 sa nivoom značajnosti $p=0.266>0.05$, dakle nemamo razlog za odbacivanjem nulte hipoteze, tj. ne možemo pretpostaviti da upućenost roditelja u ono što rade djeca u toku dana utiče na podlonost vršnjačkom pritisku.

Sljedeći set pitanja odnosi se na bliski odnos sa roditeljima:

- Da li možeš sve da kažeš svojim roditeljima?

		Da li možeš sve da kažeš svojim roditeljima		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podloznost	83	28	111
	srednja podloznost	19	6	25
	visoka podloznost	1	3	4
Total		103	37	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	5.012 ^a	2	.082	.099		
Likelihood Ratio	4.260	2	.119	.157		
Fisher's Exact Test	4.337			.127		
Linear-by-Linear Association	1.652 ^b	1	.199	.239	.139	.066
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.06.

b. The standardized statistic is 1.285.

Vrijednost statistike je 4.337 sa nivoom značajnosti $p=0.127>0.05$, dakle nemamo razlog za odbacivanjem nulte hipoteze.

- **Da li su roditelji zainteresovani za tvoje potrebe?**

		Da li su roditelji zainteresovani za tvoje potrebe		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	107	4	111
	srednja podloznost	22	2	24
	visoka podloznost	4	0	4
Total		133	6	139

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1.255 ^a	2	.534	.657		
Likelihood Ratio	1.242	2	.537	.657		
Fisher's Exact Test	1.743			.405		
Linear-by-Linear Association	.282 ^b	1	.595	.657	.405	.241
N of Valid Cases	139					

a. 4 cells (66.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .17.

b. The standardized statistic is .531.

Vrijednost statistike je 1.743 sa nivoom značajnosti $p=0.405>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze, tj. ne možemo tvrditi da zainteresovanost roditelja za djetetove potrebe utiče na podložnost vršnjačkom pritisku.

Takođe, važno je napomenuti kako je ukupan broj ispitanika koji je odgovorio na ovo pitanje 139, što znači da jedan ispitanik nije odgovorio na ovo pitanje, iz nekog razloga.

- **Da li roditeljima uvijek ispričaš sve?**

		Da li roditeljima uvijek ispričaš sve		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	61	49	110
	srednja podloznost	14	11	25
	visoka podloznost	3	1	4
Total		78	61	139

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	.599 ^a	2	.741	.817		
Likelihood Ratio	.635	2	.728	.817		
Fisher's Exact Test	.563			.817		
Linear-by-Linear Association	.267 ^b	1	.605	.729	.369	.122
N of Valid Cases	139					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.76.

b. The standardized statistic is -.517.

Vrijednost statistike je 0.563 sa nivoom značajnosti $p=0.817>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze.

Takođe, važno je napomenuti kako je ukupan broj ispitanika koji je odgovorio na ovo pitanje 139, što znači da jedan ispitanik nije odgovorio na ovo pitanje, iz nekog razloga.

- Da li razgovaraš sa roditeljima uvijek kada donosiš neku odluku?

		Da li razgovaraš sa roditeljima uvijek kada donosiš neku odluku		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podloznost	83	28	111
	srednja podloznost	17	8	25
	visoka podloznost	4	0	4
Total		104	36	140

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1.916 ^a	2	.384	.389		
Likelihood Ratio	2.885	2	.236	.335		
Fisher's Exact Test	1.459			.545		
Linear-by-Linear Association	.037 ^b	1	.848	1.000	.515	.155
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.03.

b. The standardized statistic is -.192.

Vrijednost statistike je 1.459 sa nivoom značajnosti $p=0.545>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze, tj. ne možemo tvrditi da razgovor roditelja sa djecom kada je u pitanju donošenje neke odluke utiče na podložnost vršnjačkom pritisku.

- **Da li ne nešto prećutiš roditeljima (ne kažeš im) iz straha šta će reći i kako će odreagovati?**

		Da li nešto prećutiš roditeljima (ne kažeš im) zbog straha šta će reći i kako će odreagovati?		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podložnost	67	44	111
	srednja podložnost	18	7	25
	visoka podložnost	2	1	3
Total		87	52	139

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1.202 ^a	2	.548	.669		
Likelihood Ratio	1.241	2	.538	.625		
Fisher's Exact Test	1.278			.669		
Linear-by-Linear Association	.951 ^b	1	.330	.357	.218	.097
N of Valid Cases	139					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.12.

b. The standardized statistic is -.975.

Vrijednost statistike je 1.278 sa nivoom značajnosti $p=0.669>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze. Takođe, važno je napomenuti kako je ukupan broj ispitanika koji je odgovorio na ovo pitanje 139, što znači da jedan ispitanik nije odgovorio na ovo pitanje, iz nekog razloga.

- **Da li ti roditelji pomažu u rješavanju problema?**

		Da li ti roditelji pomažu u rješavanju problema		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	108	3	111
	srednja podloznost	23	2	25
	visoka podloznost	4	0	4
Total		135	5	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1.815 ^a	2	.404	.334		
Likelihood Ratio	1.619	2	.445	.641		
Fisher's Exact Test	2.359			.334		
Linear-by-Linear Association	.586 ^b	1	.444	.641	.334	.217
N of Valid Cases	140					

a. 4 cells (66.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .14.

b. The standardized statistic is .765.

Vrijednost statistike je 2.359 sa nivoom značajnosti $p=0.334>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze.

Sljedeći set pitanja odnosi se na popustljivi odnos roditelja (popustljivost):

- **Da li ti roditelji sve dopuštaju?**

		Da li ti roditelji sve dopuštaju		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	28	83	111
	srednja podloznost	4	21	25
	visoka podloznost	1	3	4
Total		33	107	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	.969 ^a	2	.616	.760		
Likelihood Ratio	1.038	2	.595	.760		
Fisher's Exact Test	1.051			.570		
Linear-by-Linear Association	.525 ^b	1	.469	.549	.312	.133
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .94.

b. The standardized statistic is .724.

Vrijednost statistike je 1.051 sa nivoom značajnosti $p=0.570>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze, tj. ne možemo tvrditi da dopuštanje roditelja utiče na podložnost vršnjačkom pritisku.

- Da li lako dobiješ od roditelja sve što želiš?

		Da li lako dobiješ od roditelja sve što poželiš		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podložnost	47	63	110
	srednja podložnost	8	17	25
	visoka podložnost	3	1	4
Total		58	81	139

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2.839 ^a	2	.242	.287		
Likelihood Ratio	2.873	2	.238	.269		
Fisher's Exact Test	2.709			.285		
Linear-by-Linear Association	.007 ^b	1	.936	1.000	.534	.138
N of Valid Cases	139					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.67.

b. The standardized statistic is -.081.

Vrijednost statistike je 2.709 sa nivoom značajnosti $p=0.285>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze. Takođe, važno je napomenuti kako je ukupan broj ispitanika koji

je odgovorio na ovo pitanje 139, što znači da jedan ispitanik nije odgovorio na ovo pitanje, iz nekog razloga.

- Da li ti roditelji daju više novca nego što ti je potrebno za užinu/džeparac?

		Da li ti roditelji daju više novca nego što ti je potrebno za užinu/džeparac		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podloznost	75	36	111
	srednja podloznost	17	8	25
	visoka podloznost	2	2	4
Total		94	46	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	.550 ^a	2	.759	.792		
Likelihood Ratio	.518	2	.772	.792		
Fisher's Exact Test	.771			.792		
Linear-by-Linear Association	.181 ^b	1	.670	.715	.397	.130
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.31.

b. The standardized statistic is .426.

Vrijednost statistike je 0.771 sa nivoom značajnosti $p=0.792>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze.

- Da li ti roditelji tolerišu greške i nepristojno ponašanje?

		Da li ti roditelji tolerišu greške i nepristojno ponašanje		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podloznost	41	70	111
	srednja podloznost	10	15	25
	visoka podloznost	1	3	4
Total		52	88	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	.342 ^a	2	.843	.873		
Likelihood Ratio	.357	2	.837	.873		
Fisher's Exact Test	.361			.933		
Linear-by-Linear Association	.008 ^b	1	.927	1.000	.540	.141
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.49.

b. The standardized statistic is .092.

Vrijednost statistike je 0.361 sa nivoom značajnosti $p=0.933>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze.

- Ko je od tvojih roditelja popustljiviji?

		Ko je od tvojih roditelja popustljiviji		
		Majka	Otac	Total
gupe_p	mala podloznost	58	53	111
	srednja podloznost	17	8	25
	visoka podloznost	1	3	4
Total		76	64	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	3.462 ^a	2	.177	.213		
Likelihood Ratio	3.556	2	.169	.213		
Fisher's Exact Test	3.350			.185		
Linear-by-Linear Association	.142 ^b	1	.706	.733	.422	.129
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.83.

b. The standardized statistic is -.377.

Vrijednost statistike je 3.350 sa nivoom značajnosti $p=0.185>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze.

Na osnovu rezultata zaključujemo da bliskost odnosno bliski odnos sa roditeljima i popustljivost ne utiču na veću podložnost vršnjačkom pritisku od adolescenata. Što se kontrole tiče, takođe se pokazalo da nije značajna, ali se kod pitanja o mišljenju roditelja o prijateljima adolescenata pokazala povezanost sa podložnošću vršnjačkim pritiskom.

Samim tim, ne možemo tvrditi da odnos sa roditeljima (kontrola, bliskost i popustljivost) utiče na veću podložnost vršnjačkom pritisku, i tako odbacujemo našu drugu sporednu hipotezu.

Možemo reći da se rezultat našeg istraživanja kosi sa istraživanjem koje su sprovele Lebedina Menzoni i Ricijaš (2013), pošto se kod njih odnos sa roditeljima pokazao kao značajna varijabla (psihološka kontrola majke i popustljivost pozitivno su povezani sa podložnošću pritisku, a nadzor negativno). Sa druge strane, naše istraživanje ide u ravan sa dosadašnjom teorijom o odnosu sa roditeljima i adolescenata. Tvrdnja o pojavi “jaza među generacijama” u doba adolescencije je više mit nego stvarnost, odnosno ne važi za većinu mladih, pošto se dugo vjerovalo da vršnjaci imaju veći uticaj nego roditelji. Takođe, sve je više empirijskih podataka koji kazuju da porodični odnosi i dalje ostaju vrlo čvrsti i važni, što možemo zaključiti i na osnovu našeg istraživanja. Vršnjaci i porodica imaju različitu, ali podjednako važnu funkciju u razvoju adolescenata (Kapor-Stanulović, 2007). Naravno, to ne osporava činjenicu da se uticaj vršnjaka povećava u adolescenciji u odnosu na period djetinjstva. Savjeti roditelja će preovladati u nekim ozbiljnijim situacijama i odlukama u životu, poput izbora buduće profesije i zanimanja, dok će savjeti vršnjaka preovladati u nekim svakodnevnim dilemama i nedoumicama, poput načina provođenja slobodnog vremena. “Uticaj roditelja ostaje velik u onim porodicama u kojima roditelj pokazuje više razumijevanja, interesovanja, spremnosti da bude od pomoći djetetu” (Kapor-Stanulović, 2007: 67).

U vezi sa tim, moglo bi se sprovesti istraživanje sa ciljem da se utvrde koje su to osobenosti porodice i porodičnog odnosa koje i pod uticajem vršnjačkog odnosa ne bivaju suštinski promijenjene. Značaj tog istraživanja ogledao bi se u otkrivanju zaštitinih faktora podložnosti vršnjačkom pritisku i ojačavanju istih.

H3: pretpostavlja se da privrženost i bliski odnosi sa prijateljima utiče na veću podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata

U okviru ove hipoteze testirali smo bliskost sa prijateljima, privrženost da zbog prijatelja nešto urade i izbjegavanje.

Sljedeća pitanja odnose se na bliskost sa prijateljima:

- Da li vjeruješ svojim prijateljima?

		Da li vjeruješ svojim prijateljima			13	Total
		Da	Ne	Samo nekim		
gupe_p	mala podloznost	24	6	80	1	111
	srednja podloznost	10	2	13	0	25
	visoka podloznost	2	0	2	0	4
Total		36	8	95	1	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	5.767 ^a	6	.450	.363		
Likelihood Ratio	5.819	6	.444	.376		
Fisher's Exact Test	8.233			.253		
Linear-by-Linear Association	3.514 ^b	1	.061	.072	.017	.006
N of Valid Cases	140					

a. 7 cells (58.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .03.

b. The standardized statistic is -1.875.

Vrijednost statistike je 8.233 sa nivoom značajnosti $p=0.253>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze, tj. ne možemo tvrditi da vjerovanje prijateljima utiče na podložnost vršnjačkom pritisku.

- Da li sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne)?

		Da li sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne)		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podloznost	48	63	111

srednja podloznost	14	11	25
visoka podloznost	4	0	4
Total	66	74	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	5.949 ^a	2	.051	.037		
Likelihood Ratio	7.482	2	.024	.032		
Fisher's Exact Test	5.642			.041		
Linear-by-Linear Association	4.979 ^b	1	.026	.036	.019	.012
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.89.

b. The standardized statistic is -2.231.

Vrijednost statistike je 5.642 sa nivoom značajnosti $p=0.041<0.05$, dakle na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između dijeljenja tajni sa prijateljima i podloznosti vršnjačkom pritisku.

Da li se sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne) * gupe_p Crosstabulation

		gupe_p				
		mala	srednja	visoka	Total	
		podloznost	podloznost	podloznost		
Da li se sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne)	Da	Count	48	14	4	66
		Expected Count	52.3	11.8	1.9	66.0
		% within Da li se sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne)	72.7%	21.2%	6.1%	100.0%
		% within gupe_p	43.2%	56.0%	100.0%	47.1%
		% of Total	34.3%	10.0%	2.9%	47.1%
	Ne	Count	63	11	0	74
		Expected Count	58.7	13.2	2.1	74.0
		% within Da li se sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne)	85.1%	14.9%	0.0%	100.0%
		% within gupe_p	56.8%	44.0%	0.0%	52.9%
		% of Total	45.0%	7.9%	0.0%	52.9%
Total		Count	111	25	4	140

Expected Count	111.0	25.0	4.0	140.0
% within Da li se sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne)	79.3%	17.9%	2.9%	100.0%
% within gupe_p	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
% of Total	79.3%	17.9%	2.9%	100.0%

Na osnovu tabele zaključujemo da adolescenti koji ne dijele sve tajne sa svojim prijateljima su oni adolescenti koji su manje podložni vršnjačkom pritisku.

- Da li si emocionalno blizak sa svojim prijateljima?

		Da li si emocionalno blizak sa svojim prijateljima		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	73	37	110
	srednja podloznost	16	9	25
	visoka podloznost	3	1	4
Total		92	47	139

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	.194 ^a	2	.908	1.000		
Likelihood Ratio	.201	2	.905	1.000		
Fisher's Exact Test	.249			.928		
Linear-by-Linear Association	.003 ^b	1	.954	1.000	.557	.144
N of Valid Cases	139					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.35.

b. The standardized statistic is -.058.

Vrijednost statistike je 0.249 sa nivoom značajnosti $p=0.928>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze, tj. ne možemo tvrditi da emocionalna bliskost prijateljima utiče na podložnost vršnjačkom pritisku.

Sljedeći set pitanja odnosi se na privrženost da zbog prijatelja nešto urade:

- Da li bi sve uradio za svog najboljeg prijatelja?

		Da li bi sve uradio/la sa svog najboljeg prijatelja		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	82	28	110
	srednja podloznost	23	2	25
	visoka podloznost	4	0	4
Total		109	30	139

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4.800 ^a	2	.091	.085		
Likelihood Ratio	6.259	2	.044	.050		
Fisher's Exact Test	4.177			.097		
Linear-by-Linear Association	4.641 ^b	1	.031	.033	.017	.014
N of Valid Cases	139					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .86.

b. The standardized statistic is -2.154.

Vrijednost statistike je 4.177 sa nivoom značajnosti $p=0.097>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze.

- Da li slušaš savjete svojih prijatelja, čak iako to nije ono što ti želiš?

		Da li slušaš savjete svojih prijatelja, čak iako to nije ono što ti želiš			
		Da	Ne	12	Total
gupe_p	mala podloznost	45	65	1	111
	srednja podloznost	12	13	0	25
	visoka podloznost	0	4	0	4
Total		57	82	1	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	3.573 ^a	4	.467	.362		
Likelihood Ratio	5.187	4	.269	.235		
Fisher's Exact Test	5.293			.386		

Linear-by-Linear Association	.025 ^b	1	.874	.923	.603	.097
N of Valid Cases	140					

a. 5 cells (55.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .03.

b. The standardized statistic is -.159.

Vrijednost statistike je 5.293 sa nivoom značajnosti $p=0.386>0.05$, dakle, nema razloga za odbacivanjem nulte hipoteze.

- **Da li bi uradio/la nešto što je društveno neprihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji više neće družiti sa tobom ako to ne uradiš?**

		Da li bi uradio nešto što nije društveno prihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji neće družiti sa tobom ako to ne uradiš		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	13	98	111
	srednja podloznost	9	16	25
	visoka podloznost	1	3	4
Total		23	117	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	8.988 ^a	2	.011	.019		
Likelihood Ratio	7.735	2	.021	.021		
Fisher's Exact Test	8.485			.010		
Linear-by-Linear Association	6.774 ^b	1	.009	.013	.013	.009
N of Valid Cases	140					

a. 3 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .66.

b. The standardized statistic is -2.603.

Kako je u tablici kontingencije preko 20% ćelija ima vrijednost manju od 5, moramo koristiti Fišerov test. Vrijednost test statistike je 8.485 sa nivoom značajnosti $p=0.010<0.05$, dakle na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između visine podložnosti vršnjackom pritisku i odnosa sa prijateljima.

Da li bi uradio nešto što nije društveno prihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji neće družiti sa tobom ako to ne uradiš * gupe_p Crosstabulation

			mala	gupe_p	visoka	
			podloznost	srednja	podloznost	Total
Da li bi uradio nešto što nije društveno prihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji neće družiti sa tobom ako to ne uradiš	Da	Count	13	9	1	23
		Expected Count	18.2	4.1	.7	23.0
		% within Da li bi uradio nešto što nije društveno prihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji neće družiti sa tobom ako to ne uradiš	56.5%	39.1%	4.3%	100.0%
		% within gupe_p	11.7%	36.0%	25.0%	16.4%
		% of Total	9.3%	6.4%	0.7%	16.4%
	Ne	Count	98	16	3	117
		Expected Count	92.8	20.9	3.3	117.0
		% within Da li bi uradio nešto što nije društveno prihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji neće družiti sa tobom ako to ne uradiš	83.8%	13.7%	2.6%	100.0%
		% within gupe_p	88.3%	64.0%	75.0%	83.6%
		% of Total	70.0%	11.4%	2.1%	83.6%
Total	Count	111	25	4	140	
	Expected Count	111.0	25.0	4.0	140.0	
	% within Da li bi uradio nešto što nije društveno prihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji neće družiti sa tobom ako to ne uradiš	79.3%	17.9%	2.9%	100.0%	
	% within gupe_p	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	
	% of Total	79.3%	17.9%	2.9%	100.0%	

Iz ove tabele zaključujemo da osobe koje su srednje podložne vršnjačkom pritisku su spremnije da urade nešto što nije društveno prihvatljivo, dok osobe koje su manje podložne vršnjačkom pritisku nisu spremne da urade nešto što je društveno neprihvatljivo.

Sljedeći set pitanja se odnosi na izbjegavanje prijatelje:

- **Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?**

		Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?		Total
		Da	Ne	
gupe_p	mala podloznost	11	98	109
	srednja podloznost	8	17	25
	visoka podloznost	2	2	4
Total		21	117	138

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	11.428 ^a	2	.003	.013		
Likelihood Ratio	9.508	2	.009	.010		
Fisher's Exact Test	10.495			.003		
Linear-by-Linear Association	11.317 ^b	1	.001	.002	.002	.002
N of Valid Cases	138					

- a. 3 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .61.
b. The standardized statistic is -3.364.

Kako je u tablici kontingencije preko 20% ćelija ima vrijednost manju od 5, moramo kristiti Fišerov test. Vrijednost test statistike je 10.495 sa nivoom značajnosti $p = 0.003 < 0.05$, dakle na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hiopitezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između izbjegavanja vršnjaka i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?
gupe_p Crosstabulation

			mala podloznost	gupe_p srednja podloznost	visoka podloznost	Totals
Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?	Da	Count	11	8	2	
		Expected Count	16.6	3.8	.6	
		% within Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?	52.4%	38.1%	9.5%	10
		% within gupe_p	10.1%	32.0%	50.0%	1
		% of Total	8.0%	5.8%	1.4%	1
	Ne	Count	98	17	2	
		Expected Count	92.4	21.2	3.4	
		% within Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?	83.8%	14.5%	1.7%	10
		% within gupe_p	89.9%	68.0%	50.0%	8
		% of Total	71.0%	12.3%	1.4%	8
Total	Count		109	25	4	
	Expected Count		109.0	25.0	4.0	
	% within Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?		79.0%	18.1%	2.9%	10
	% within gupe_p		100.0%	100.0%	100.0%	10
	% of Total		79.0%	18.1%	2.9%	10

Na osnovu tabele zaključujemo da adolescenti koji su nisko podložni na skali podlonosti vršnjačkog pritiska nisu spremni da urade sve na nagovor vršnjaka.

- **Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove?**

		Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove?		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	7	104	111
	srednja podloznost	6	19	25
	visoka podloznost	1	3	4
Total		14	126	140

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	8.127 ^a	2	.017	.021		
Likelihood Ratio	6.731	2	.035	.048		
Fisher's Exact Test	7.968			.016		
Linear-by-Linear Association	7.335 ^b	1	.007	.014	.014	.010
N of Valid Cases	140					

a. 3 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .40.

b. The standardized statistic is -2.708.

Vrijednost testa statistike je 7.968 sa nivoom značajnosti $p=0.16 < 0.05$, dakle na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između izbjeganja prijatelja i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove? *
gupe_p Crosstabulation

		gupe_p cross-tabulation				
		mala podloznost	gupe_p srednja podloznost	visoka podloznost	Total	
Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove?	Da	Count	7	6	1	14
		Expected Count	11.1	2.5	.4	14.0
		% within Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove?	50.0%	42.9%	7.1%	100.0%
		% within gupe_p	6.3%	24.0%	25.0%	10.0%
		% of Total	5.0%	4.3%	0.7%	10.0%
	Ne	Count	104	19	3	126
		Expected Count	99.9	22.5	3.6	126.0
		% within Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove?	82.5%	15.1%	2.4%	100.0%
		% within gupe_p	93.7%	76.0%	75.0%	90.0%
		% of Total	74.3%	13.6%	2.1%	90.0%
Total		Count	111	25	4	140
		Expected Count	111.0	25.0	4.0	140.0
		% within Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove?	79.3%	17.9%	2.9%	100.0%
		% within gupe_p	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
		% of Total	79.3%	17.9%	2.9%	100.0%

Na osnovu tabele zaključujemo da adolescenti koji smatraju da će ih vršnjaci izbjegavati ako ne dijele isto mišljenje/stavove su srednje i visoko podložni na skali podložnosti vršnjačkom pritisku, dok adolescenti koji smatraju da ih prijatelji neće izbjegavati ako ne dijele isto mišljenje/stavove su manje podložni.

- **Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?**

		Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	11	100	111
	srednja podloznost	8	17	25
	visoka podloznost	2	2	4
Total		21	119	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	11.765 ^a	2	.003	.009		
Likelihood Ratio	9.742	2	.008	.010		
Fisher's Exact Test	10.748			.003		
Linear-by-Linear Association	11.650 ^b	1	.001	.002	.002	.001
N of Valid Cases	140					

- 3 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .60.
- The standardized statistic is -3.413

Vrijednost testa statistike je 10.748 sa nivoom značajnosti $p=0.002<0.05$, dakle, na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između izbjegavanja prijatelja i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Crosstab

			Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?		
			Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	Count	11	100	111
		Expected Count	16.7	94.4	111.0
		% within gupe_p	9.9%	90.1%	100.0%
		% within Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?	52.4%	84.0%	79.3%
		% of Total	7.9%	71.4%	79.3%
	srednja podloznost	Count	8	17	25
		Expected Count	3.8	21.3	25.0
		% within gupe_p	32.0%	68.0%	100.0%
		% within Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?	38.1%	14.3%	17.9%
		% of Total	5.7%	12.1%	17.9%
	visoka podloznost	Count	2	2	4
		Expected Count	.6	3.4	4.0
		% within gupe_p	50.0%	50.0%	100.0%
		% within Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?	9.5%	1.7%	2.9%
		% of Total	1.4%	1.4%	2.9%
Total	Count		21	119	140
	Expected Count		21.0	119.0	140.0
	% within gupe_p		15.0%	85.0%	100.0%
	% within Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?		100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total		15.0%	85.0%	100.0%

Na osnovu tabele zaključujemo da oni adolescent koji ne bi sve uradili za prijatelje kako ih ne bi izbjegavali su manje podložni vršnjačkom pritisku.

		Da li su te nekada prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostao u njihovoj grupi?		
		Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	6	105	111
	srednja podloznost	5	20	25
	visoka podloznost	1	3	4
Total		12	128	140

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	6.964 ^a	2	.031	.051		
Likelihood Ratio	5.701	2	.058	.084		
Fisher's Exact Test	7.084			.030		
Linear-by-Linear Association	6.636 ^b	1	.010	.020	.020	.014
N of Valid Cases	140					

a. 3 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .34.

b. The standardized statistic is -2.576.

Vrijednost testa statistike je 7.084 sa nivoom značajnosti $p=0.030 < 0.05$, dakle, na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između izbjegavanja prijatelja i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Crosstab

			Da li su te nekada prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostao u njihovoj grupi?		
			Da	Ne	Total
gupe_p	mala podloznost	Count	6	105	111
		Expected Count	9.5	101.5	111.0
		% within gupe_p	5.4%	94.6%	100.0%
		% within Da li su te nekada prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostao u njihovoj grupi?	50.0%	82.0%	79.3%
		% of Total	4.3%	75.0%	79.3%
	srednja podloznost	Count	5	20	25
Expected Count		2.1	22.9	25.0	

visoka podloznost	% within gupe_p	20.0%	80.0%	100.0%
	% within Da li su te nekada prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostao u njihovoj grupi?	41.7%	15.6%	17.9%
	% of Total	3.6%	14.3%	17.9%
	Count	1	3	4
	Expected Count	.3	3.7	4.0
	% within gupe_p	25.0%	75.0%	100.0%
	% within Da li su te nekada prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostao u njihovoj grupi?	8.3%	2.3%	2.9%
	% of Total	0.7%	2.1%	2.9%
	Count	12	128	140
	Expected Count	12.0	128.0	140.0
Total	% within gupe_p	8.6%	91.4%	100.0%
	% within Da li su te nekada prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostao u njihovoj grupi?	100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total	8.6%	91.4%	100.0%
	Count	12	128	140
	Expected Count	12.0	128.0	140.0

Na osnovu tabele zaključujemo da adolescenti koji su srednje podložni vršnjačkom pritisku su češće nagovarani da urade nešto kako bi ostali u grupi prijatelja.

Što se tiče odnosa sa prijateljima, ispitivali smo bliskost, privrženost da zbog prijatelja nešto urade i izbjegavanje prijatelja (u smislu da urade nešto kako ih prijatelji ne bi izbjegavali). Bliskost sa prijateljima je bila djelimična, pokazalo se značajnim dijeljenje tajni sa prijateljima, odnosno da postoji povezanost između dijeljenje tajni sa prijateljima i podlonosti vršnjačkom pritisku. Vjerovanje prijateljima i emocionalna bliskost sa njima se nisu pokazale značajnim. Slična situacija je i sa privrženosti da zbog prijatelja nešto urade. Značajnim se pokazalo to da bi adolescenti na nagovor najboljeg prijatelja uradili čak nešto što nije društveno prihvatljivo. Najviše značajnosti za podložnost vršnjačkom pritisku se pokazalo kod izbjegavanja prijatelja. Dakle, adolescenti bi sve uradili kako ih prijatelji ne bi izbjegavali, pa čak i nešto što nije društveno prihvatljivo i istakli su da su ih prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostali u

njihovoj grupi. Na osnovu rezultata prihvatamo našu treću sporednu hipotezu, tj. možemo tvrditi da odnos sa prijateljima utiče na veću podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata.

Što je adolescentu više stalo do prijatelja, veća je vjerovatnoća da će pratiti grupu, kako ne bi došlo do odbacivanja. Tako su Lotar (2012) i Lebedina-Manzoni i Ricijaš (2013) došle do rezultata da privrženost prijateljima i sklonost udovoljavanju utiče na podložnost vršnjačkom pritisku, pa možemo reći da su rezultati našeg istraživanja slični pomenutom, dok smo mi istražili jos neke značajne segmente odnosa sa prijateljima, kao što je izbjegavanje, koje se pokazalo i najznačajnijim.

H4: Pretpostavlja se da prihvatljivost rizičnih ponašanja (pušenje, zloupotreba droga, kockarenje, brza vožnja, izostajanje sa nastave, varanje na ispitu/testu) utiče na veću podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata:

a) Varanje na ispitu/testu:

		Varanje na ispitu/testu			Total
		Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podložnost	56	16	39	111
	srednja podložnost	19	0	6	25
	visoka podložnost	2	1	1	4
Total		77	17	46	140

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	7.340 ^a	4	.119	.112		
Likelihood Ratio	10.082	4	.039	.050		
Fisher's Exact Test	8.046			.060		
Linear-by-Linear Association	2.132 ^b	1	.144	.156	.085	.027
N of Valid Cases	140					

a. 4 cells (44.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .49.

b. The standardized statistic is -1.460.

Vrijednost testa statistike je 8.046 sa novoom značajnosti $p=0.060>0.05$, dakle na nivou značajnosti od 5% prihvatamo nultu hipotezu, tj. ne možemo tvrditi postoji povezanost između varanja na testu/ispitu i podložnosti vršnjačkom pritisku.

b) Izostajanje sa nastave/časa:

		Izostajanje sa nastave/časa			Total
		Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	36	41	34	111
	srednja podloznost	14	2	9	25
	visoka podloznost	3	1	0	4
Total		53	44	43	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	11.441 ^a	4	.022	.017		
Likelihood Ratio	13.914	4	.008	.008		
Fisher's Exact Test	11.796			.008		
Linear-by-Linear Association	3.280 ^b	1	.070	.075	.043	.017
N of Valid Cases	140					

a. 3 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.23.

b. The standardized statistic is -1.811.

Crosstab

			Bježanje sa nastave/časa			Total
			Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	Count	36	41	34	111
		Expected Count	42.0	34.9	34.1	111.0
		% within gupe_p	32.4%	36.9%	30.6%	100.0%
		% within Bježanje sa nastave/časa	67.9%	93.2%	79.1%	79.3%
		% of Total	25.7%	29.3%	24.3%	79.3%
	srednja podloznost	Count	14	2	9	25
		Expected Count	9.5	7.9	7.7	25.0
		% within gupe_p	56.0%	8.0%	36.0%	100.0%

		% within Bježanje sa nastave/časa	26.4%	4.5%	20.9%	17.9%
		% of Total	10.0%	1.4%	6.4%	17.9%
visoka podloznost	Count		3	1	0	4
	Expected Count		1.5	1.3	1.2	4.0
	% within gupe_p		75.0%	25.0%	0.0%	100.0%
	% within Bježanje sa nastave/časa		5.7%	2.3%	0.0%	2.9%
	% of Total		2.1%	0.7%	0.0%	2.9%
Total	Count		53	44	43	140
	Expected Count		53.0	44.0	43.0	140.0
	% within gupe_p		37.9%	31.4%	30.7%	100.0%
	% within Bježanje sa nastave/časa		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total		37.9%	31.4%	30.7%	100.0%

Vrijednost testa statistike je 11.796 sa nivoom značajnosti $p=0.008<0.05$, dakle, na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između izostajanja sa nastave/časa i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Na osnovu tabele zaključujemo da adolescenti koji ne prihvataju izostajanje sa nastave su manje podložni, dok adolescenti koji prihvataju su srednje podložni.

c) Upotreba alkohola:

		Upotreba alkohola?			Total
		Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	15	78	18	111
	srednja podloznost	7	12	6	25
	visoka podloznost	1	3	0	4
Total		23	93	24	140

Chi-Square Tests

Value	Df	Asymptotic	Exact Sig. (2-	Exact Sig. (1-	Point Probability
		Significance (2-sided)	sided)	sided)	

Pearson Chi-Square	5.787 ^a	4	.216	.192		
Likelihood Ratio	6.182	4	.186	.194		
Fisher's Exact Test	5.854			.155		
Linear-by-Linear Association	.932 ^b	1	.334	.372	.207	.075
N of Valid Cases	140					

a. 5 cells (55.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .66.

b. The standardized statistic is -.966.

Vrijednost testa statistike je 5.854 sa nivoom značajnosti $p=0.155>0.05$, dakle prihvatamo nultu hipotezu, tj. ne možemo tvrditi da postoji povezanost između upotrebe alkohola i podložnosti vršnjačkom pritisku.

d) Pušenje cigareta

		Pušenje?			Total
		Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	6	99	6	111
	srednja podloznost	6	15	4	25
	visoka podloznost	0	2	2	4
Total		12	116	12	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	22.136 ^a	4	.000	.004		
Likelihood Ratio	16.216	4	.003	.002		
Fisher's Exact Test	17.415			.001		
Linear-by-Linear Association	.697 ^b	1	.404	.526	.263	.117
N of Valid Cases	140					

a. 5 cells (55.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .34.

b. The standardized statistic is .835.

Crosstab

		Pušenje?				
		Da	Ne	Možda	Total	
gupe_p	mala podloznost	Count	6	99	6	111
		Expected Count	9.5	92.0	9.5	111.0
		% within gupe_p	5.4%	89.2%	5.4%	100.0%
		% within Pušenje?	50.0%	85.3%	50.0%	79.3%
		% of Total	4.3%	70.7%	4.3%	79.3%
	srednja podloznost	Count	6	15	4	25
		Expected Count	2.1	20.7	2.1	25.0
		% within gupe_p	24.0%	60.0%	16.0%	100.0%
		% within Pušenje?	50.0%	12.9%	33.3%	17.9%
		% of Total	4.3%	10.7%	2.9%	17.9%
	visoka podloznost	Count	0	2	2	4
		Expected Count	.3	3.3	.3	4.0
		% within gupe_p	0.0%	50.0%	50.0%	100.0%
		% within Pušenje?	0.0%	1.7%	16.7%	2.9%
		% of Total	0.0%	1.4%	1.4%	2.9%
Total	Count	12	116	12	140	
	Expected Count	12.0	116.0	12.0	140.0	
	% within gupe_p	8.6%	82.9%	8.6%	100.0%	
	% within Pušenje?	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	
	% of Total	8.6%	82.9%	8.6%	100.0%	

Vrijednost testa statistike je 17.415 sa nivoom značajnosti $0.001 < 0.05$, dakle, odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između prihvatanja pušenja cigareta i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Na osnovu tabele zaključujemo da adolescenti koji ne prihvataju pušenje cigareta su manje podložni, dok adolescenti koji prihvataju pušenje cigareta su srednje podložni na skali podložnosti vršnjačkom pritisku.

e) Upotreba psihoaktivnih supstanci (droga)?

Crosstab

Count

		Upotreba psihoaktivnih supstanci (droga)?			Total
		Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	1	107	3	111
	srednja podloznost	0	23	2	25

visoka podloznost	1	3	0	4
Total	2	133	5	140

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	18.096 ^a	4	.001	.031		
Likelihood Ratio	6.584	4	.160	.082		
Fisher's Exact Test	8.920			.051		
Linear-by-Linear Association	.302 ^b	1	.583	.708	.460	.308
N of Valid Cases	140					

a. 7 cells (77.8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .06.

b. The standardized statistic is -.549.

Vrijednost testa statistike je 8.920 sa nivoom značajnosti $p=0.051 > 0.05$, dakle, prihvatamo nultu hipotezu, tj. ne možemo tvrditi da postoji povezanost između prihvatanja upotrebe psihoaktivnih supstanci i podložnosti vršnjačkom pritisku. Međutim, kako se nivo značajnosti nalazi na samoj granici, i da je u pitanju bio veći uzorak, možda bi se upotreba psihoaktivnih supstanci pokazala značajnim za podložnost vršnjačkom pritisku. To isto možemo povezati i sa time da se pušenje cigareta pokazalo značajnim za podložnot vršnjačkom pritisku.

f) Brza vožnja automobilom:

		Brza vožnja automobilom?			Total
		Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	22	58	31	111
	srednja podloznost	12	7	6	25
	visoka podloznost	1	3	0	4
Total		35	68	37	140

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	10.752 ^a	4	.029	.024		

Likelihood Ratio	11.072	4	.026	.031		
Fisher's Exact Test	9.753			.026		
Linear-by-Linear Association	4.172 ^b	1	.041	.053	.027	.012
N of Valid Cases	140					

a. 3 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.00.

b. The standardized statistic is -2.043.

Crosstab

			Brza vožnja automobilom?			Total
			Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	Count	22	58	31	111
		Expected Count	27.8	53.9	29.3	111.0
		% within gupe_p	19.8%	52.3%	27.9%	100.0%
		% within Brza vožnja automobilom?	62.9%	85.3%	83.8%	79.3%
		% of Total	15.7%	41.4%	22.1%	79.3%
	srednja podloznost	Count	12	7	6	25
		Expected Count	6.3	12.1	6.6	25.0
		% within gupe_p	48.0%	28.0%	24.0%	100.0%
		% within Brza vožnja automobilom?	34.3%	10.3%	16.2%	17.9%
		% of Total	8.6%	5.0%	4.3%	17.9%
	visoka podloznost	Count	1	3	0	4
		Expected Count	1.0	1.9	1.1	4.0
		% within gupe_p	25.0%	75.0%	0.0%	100.0%
		% within Brza vožnja automobilom?	2.9%	4.4%	0.0%	2.9%
		% of Total	0.7%	2.1%	0.0%	2.9%
Total	Count		35	68	37	140
	Expected Count		35.0	68.0	37.0	140.0
	% within gupe_p		25.0%	48.6%	26.4%	100.0%
	% within Brza vožnja automobilom?		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total		25.0%	48.6%	26.4%	100.0%

Vrijednost testa statistike je 9.753 sa nivoom značajnosti $p=0.026<0.05$, dakle, na nivou značajnosti od 5% odbacujemo nultu hipotezu, tj. možemo tvrditi da postoji povezanost između prihvatanja brze vožnje automobilom i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Na osnovu tabele zaključujemo da adolescenti koji ne prihvataju brzu vožnju automobilom su manje podložni, dok oni adolescenti koji prihvataju brzu vožnju automobilom su srednje podložni.

g) Kockarenje

Crosstab

Count

		Kockarenje?			Total
		Da	Ne	Možda	
gupe_p	mala podloznost	13	89	9	111
	srednja podloznost	5	14	6	25
	visoka podloznost	1	3	0	4
Total		19	106	15	140

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	8.256 ^a	4	.083	.080		
Likelihood Ratio	7.628	4	.106	.115		
Fisher's Exact Test	8.016			.064		
Linear-by-Linear Association	.000 ^b	1	.984	1.000	.561	.140
N of Valid Cases	140					

a. 5 cells (55.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .43.

b. The standardized statistic is -.020.

Vrijednost testa statistike je 8.016 sa nivoom značajnosti $p=0.064>0.05$, dakle, prihvatamo nultu hipotezu, tj. ne možemo tvrditi da postoji povezanost između prihvatanja kockarenja i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Na osnovu rezultata možemo zaključiti da prihvatljivost rizičnih ponašanja utiče na veću podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata. Samim tim, prihvatamo našu četvrtu sporednu hipotezu. Značajnim rizičnim ponašanjima pokazala su se: izostajanje sa nastave/časa, pušenje, brza vožnja automobilom, dok se varanje na ispitu/testu, upotreba alkohola i kockarenje nisu pokazali značajnim za podložnost vršnjačkom pritisku.

Naši rezultati su u skladu sa većinom istraživanja: prihvatljivost rizičnih ponašanja kao značajna varijabla podložnosti vršnjačkom pritisku (Lotar, 2012); kao jedno od pet područja vršnjačkog pritiska jesu i rizična ponašanja Brown, Clasen i Eicher (1986, prema Lebedina Manzoni i drugi, 2008); brza vožnja automobilom (Sela-Shayovitz, 2008). Đuranović (2014) je došla do rezultata da je varanje na ispitu najučestaliji oblik rizičnog socijalnog ponašanja koje adolescenti manifestuju u kontekstu vršnjaka, međutim, to se u našem istraživanju nije pokazalo. Tu je i kockanje kao rizično ponašanje karakterističnije za muški pol, što se takođe, u našem slučaju, nije pokazalo značajnim. Takođe, zloupotreba droga i supstanci (Caldwell i Darlin, 1999; Adejoh i dr., 2020) prema našem istraživanju se nalazila na samoj granici, pa to možemo povezati sa relativno malim uzorokom, te treba imati u vidu da bi se možda pokazalo značajnim da je u pitanju veći uzorak.

H5: Pretpostavlja se da postoji razlika u podložnosti vršnjačkom pritisku kod osnovaca i srednjoškolaca.

Gupe_p * Škola Crosstabulation

			Škola		
			Osnovna	Srednja	Total
gupe_p	mala podloznost	Count	53	58	111
		Expected Count	53.1	57.9	111.0
		% within gupe_p	47.7%	52.3%	100.0%
		% within Škola	79.1%	79.5%	79.3%
		% of Total	37.9%	41.4%	79.3%

srednja podloznost	Count	10	15	25
	Expected Count	12.0	13.0	25.0
	% within gupe_p	40.0%	60.0%	100.0%
	% within Škola	14.9%	20.5%	17.9%
	% of Total	7.1%	10.7%	17.9%
visoka podloznost	Count	4	0	4
	Expected Count	1.9	2.1	4.0
	% within gupe_p	100.0%	0.0%	100.0%
	% within Škola	6.0%	0.0%	2.9%
	% of Total	2.9%	0.0%	2.9%
Total	Count	67	73	140
	Expected Count	67.0	73.0	140.0
	% within gupe_p	47.9%	52.1%	100.0%
	% within Škola	100.0%	100.0%	100.0%
	% of Total	47.9%	52.1%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4.977 ^a	2	.083	.079		
Likelihood Ratio	6.520	2	.038	.060		
Fisher's Exact Test	4.667			.085		
Linear-by-Linear Association	.583 ^b	1	.445	.493	.278	.103
N of Valid Cases	140					

a. 2 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.91.

b. The standardized statistic is -.764.

Vrijednost testa statistike je 4.667 sa nivoom značajnosti $p=0.085>0.05$, dakle, prihvatamo nultu hipotezu, tj. ne možemo tvrditi da postoji povezanost između škole koju adolescenti pohađaju i podložnosti vršnjačkom pritisku.

Na osnovu rezultata odbacjemo našu petu i poslednju sporednu hipotezu, tj. ne možemo tvrditi da postoji razlika u podložnosti vršnjačkom pritisku kod osnovaca i srednjoškolaca. Naša očekivanja su bila suprotna, očekivali smo da će postojati razlika u podložnosti vršnjačkom pritisku između osnovaca i srednjoškolaca iz razloga što prelazak u srednju školu za mladu

osobu znači novost koja predstavlja formiranje novih vršnjačkih grupa i preraspodjelu uloga, sa novim setom uticaja, izloženosti drugačijim i novim rizičnim ponašanjima i sl. Tako je moguće da mlada osoba, koju su u osnovnoj školi viktimizirali vršnjaci, dolazak u novi razred u srednjoj školi vidi kao priliku za povoljniji status u vršnjačkoj grupi, ili čak suprotno.

5. Zaključak i preporuke

Cilj našeg istraživanja bio je da utvrdimo koji su to faktori koji utiču na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata. Konkretnije, htjeli smo da utvrdimo da li pol, odnos sa roditeljima (kontrola, bliskost, popustljivost), odnos sa prijateljima (bliskost, privrženost da zbog prijatelja nešto urade i izbjegavanje) i prihvatljivost rizičnih ponašanja utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata.

U skladu sa našim istraživačkim hipotezama možemo donijeti sljedeće zaključke:

1. Rezultati su pokazali kako ne postoji povezanost između pola i podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku. Tome svjedoči činjenica da su skoro jednako podložni i dječaci i djevojčice, pa ne možemo reći da je pol značajna varijabla.
2. Odnos sa roditeljima se takođe nije pokazao kao značajan faktor koji utiče na podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata.
3. Odnos sa prijateljima se pokazao značajnim za podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata. Najznačajniji segment odnosa sa prijateljima jeste izbjegavanje prijatelja, a to znači da bi adolescenti sve uradili kako ih njihovi prijatelji ne bi izbjegavali, čak i nešto što nije društveno prihvatljivo. Takođe je bitan bliski odnos sa prijateljima i privrženost da zbog njih nešto urade.
4. Prihvatljivost rizičnih ponašanja je još jedan faktor koji se pokazao značajnim za podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata. Adolescenti koji su skloniji tim ponašanjima su više podložni vršnjačkom pritisku. Najznačajnija rizična ponašanja su: izostajanje sa nastave/časa, pušenje cigareta, brza vožnja automobilom, dok se zloupotreba psihoaktivnih supstanci nalazila na samoj granici.
5. Na osnovu rezultata istraživanja utvrdili smo da ne postoji razlika u podložnosti vršnjačkom pritisku kod adolescenata.

Na osnovu rezultata našeg istraživanja djelimično potvrđujemo našu glavnu hipotezu: možemo tvrditi da odnos sa prijateljima i prihvatljivost rizičnih ponašanja utiče na veću podložnost vršnjačkom pritisku, dok pol i odnos sa roditeljima ne utiču.

Rezultate našeg istraživanja treba tumačiti u svijetlu njihovih ograničenja. Prvo ograničenje

koje se pokazalo u fazi pripreme i projektovanja jeste nedostatak literature vezane za problematiku vršnjačkog pritiska u Crnoj Gori. Istraživanje na ovu tematiku nije postojalo u Crnoj Gori, pa su se iz tog razloga uzimale pojedine pretpostavke iz drugih zemalja, najčešće iz Hrvatske, što i nije u potpunosti relevantno, već bi bilo pogodnije da postoje istraživanja u Crnoj Gori od kojih bi se polazilo.

Takođe, još jedno ograničenje jeste i to što je uzorak istraživanja mali i obuhvata samo jednu crnogorsku opštinu. Idealno bi bilo da istraživanje obuhvati sve crnogorske opštine, međutim, takvo istraživanje bilo bi obimno i zahtijevalo bi tim stručnjaka.

Zatim, ograničenje je i potencijalna (ne)iskrenost ispitanika prilikom popunjavanja anketnog upitnika koje najčešće zavisi od njihovog trenutnog raspoloženja.

Preporuke za buduća istraživanja i rad sa djecom su sljedeće:

- Sprovesti istraživanje sa ciljem da se utvrde koje su to osobenosti porodice i porodičnog odnosa (odnos djeteta-roditelji) koje i pod uticajem vršnjaka ostaju suštinski nepromijenjene. Značaj tog istraživanja ogledao bi se u otkrivanju zaštitnih faktora podložnosti vršnjačkom pritisku i jačanju istih;
- Sprovoditi više edukacija i radionica za osnovce i srednjoškolce u cilju predstavljanja prednosti, a posebno nedostataka rizičnih ponašanja kako bi se umanjila njihova prihvatljivost i kako posledično ne bismo imali podložnost rizičnim ponašanjima;
- Pošto se zloupotreba psihoaktivnih supstanci nalazila na samoj granici pokazatelja značajnosti za podložnost vršnjačkom pritisku, a srodnim istraživanjima se pokazala značajna (Caldwell i Darlin, 1999; Adejoh i dr., 2020), bilo bi poželjno ispitati na većem uzorku. To isto možemo povezati i sa time da se pušenje cigareta pokazalo značajnim za podložnot vršnjačkom pritisku, samim tim da se upotreba nekih droga koristi na sličan način.
- Takođe, mogući prijedlozi za neistražena područja u oblasti vršnjačkog pritiska u adolescenciji bili bi da se istraži da li postoji veći stepen podložnosti vršnjačkom pritisku u ruralnim i urbanim područjima; da li je vršnjački pritisak veći u ranoj ili kasnoj adolescenciji...

Literatura

1. Begović, E. (2017). *Podložnost adolescenata vršnjačkom pritisku*. Završni rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Preuzeto sa <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:592977> ;
2. Caldwell, L. L., & Darling, N. (1999). Leisure Context, Parental Control, and Resistance to Peer Pressure as Predictors of Adolescent Partying and Substance Use: An Ecological Perspective. *Journal of Leisure Research*, 31(1), 57–77. doi:10.1080/00222216.1999.11949851;
3. Četković, R. (2010). Agresivnost djece i mladih. Podgorica: JU Službeni list Crne Gore
4. Čurčić, V. (1997). Adolescencija: Revolucija i evolucija u razvoju. Beograd: Kliničko-bolnički centar „Dr Dragiša Mišović“-Dedinje, Klinika za psihijatriju „Žarko Albulj“;
5. Đuranović, M. (2013). Obitelj i vršnjaci u životu adolescenata. *Napredak*, 154 (1-2), 31-46;
6. Đuranović, M. (2014). Rizično socijalno ponašanje adolescenata u kontekstu vršnjaka. *Školski vjesnik*, 63 (1-2), 119-132. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/124305>;
7. Forko, M. i Lotar, M. (2012). Izlaganje adolescenata riziku na nagovor vršnjaka-važnost percepcije sebe i drugih. *Kriminologija i socijalna integracija*. Vol. 20 (1), 1-132. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/85001>;
8. Kapor-Stanulović, N. (2007). Na putu ka odraslosti: psihički razvoj i psihosocijalni aspekti zdravlja mladih. Beograd: Zavod za udžbenike;
9. Kiran-Esen, B. (2012). Analyzing peer pressure and self-efficacy expectations among adolescents. *Social Behavior and personality: an international Journal*, 40(8), 1301-1309;
10. Klarin, M. (2004). Uloga socijalne podrške vršnjaka i vršnjačkih odnosa u usamljenosti predadolescenata i predadolescenata.. *Društvena istraživanja*, 13 (6 (74)), 1081-1097. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/16251>;

11. Klarin, M., Proroković, A. i Šimić Šašić, S. (2010). Doživljaj prijateljstva i njegovi ponašajni korelati u adolescenata. *Pedagogijska istraživanja*, 7(1), 7-20. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/118387>;
12. Lalić Vučetić, N. (2008). Vršnjački odnosi i školski uspjeh. *Nastava i vaspitanje*, 3, 426-429;
13. Lebedina-Manzoni, M. i Ricijaš, N. (2013). Obilježja mladih s obzirom na podložnost vršnjačkom pritisku. *Kriminologija & socijalna integracija*, 21 (1), 29-38. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/109976>;
14. Lebedina-Manzoni, M.; Lotar, M. i Ricijaš, N. (2008). Podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata-izazovi definiranja i mjerenja. *Ljetopis socijalnog rada* 15 (3), 401-419. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/31379>;
15. Lotar Rihtarić, M. (2013). Adolescents susceptibility to peer pressure: teach them to say no is not enough. *Psychomed*, 8(2-3), 27-27;
16. Lotar, M. (2012). *Odrednice podložnosti vršnjačkom pritisku u adolescenciji*. Doktorska disertacija. Zagreb, Filozofski fakultet;
17. Marić, I. (2015). *Konformizam u adolescenciji*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Preuzeto sa <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:586657>;
18. Nekić, M., Uzelac, E. i Jurkin, M. (2016). Uloga samopoštovanja i vršnjačkog pritiska u objašnjenju usamljenosti adolescenata. *Acta Iadertina*, 13 (1), 0-0. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/190129>;
19. Ojima Adejoh, Samuel; Olorunlana, Adetayo; Babatunde Adisa, Waziri; Onwuasoanya, Oluchi. (2020). Do peer and family factors determine substance abuse? Voices of adolescents undergoing treatment in a psychiatric ward, Lagos, Nigeria. *Archives of Psychiatry Research* vol. 56 iss. 2. doi: [10.20471/dec.2020.56.02.04](https://doi.org/10.20471/dec.2020.56.02.04);
20. Pavić, A. (2019). *Odnosi između emocionalne inteligencije, vršnjačkog pritiska i konzumiranja alkohola u adolescenciji*. Završni rad. Zadar: Sveučilište u Zadru. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:631832>;

21. Petrović, D. (2009). Vršnjački odnosi u adolescenciji: učestalost i postojanost konfliktnog ponašanja. *Načuna i duhovna utemeljenost društvenih reformi–Zbornik radova sa naučnog skupa, Knjiga*, 10, 345-361;
22. Petrović, J. (2010). Karakteristike vršnjačkih konflikata u adolescenciji. *Primijenjena psihologija*, 3(3), 223-237;
23. Radetić - Paić, M., Kudek Mirošević, J. i Kadum, S. (2021). Razlike u podložnosti vršnjačkom pritisku studenata u različitim mjestima studiranja. *Sociologija i prostor*, 59 (2 (221)), 203-220;
24. Rot, N. (2010). Osnovi socijalne psihologije. Beograd: Zavod za udžbenike;
25. Rot, N. (2010). Psihologija grupa. Beograd: Zavod za udžbenike;
26. Šaljić, Z. (2014). Vaspitni rad u školi u funkciji prevencije nepoželjnih ponašanja učenika. Doktorska disertacija. Beograd: Filozofski fakultet;
27. Šaljić, Z. (2017). Prevencija antisocijalnog ponašanja učenika: šta i kako raditi u školi? Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju;
28. Sela-Shayovitz, R. (2008). Young drivers' perceptions of peer pressure, driving under the influence of alcohol and drugs, and involvement in road accidents. *Criminal Justice Studies*, 21(1), 3–14. doi:10.1080/14786010801972639;
29. Vejmelka, L. (2012). Neke determinante vršnjačkog nasilja u adolescenciji. *Ljetopis socijalnog rada*, 19 (2), 215-240. Preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/95516>;
30. Wenar, C. (2003). Razvojna psihopatologija i psihijatrija: od dojenačke dobi do adolescencije. Zagreb: Naklada Slap;
31. Yavuzer, Y., Karatas, Z., Civilidag, A. & Gundogdu, R. (2014). The role of peer pressure, automatic thoughts and self-esteem on adolescents' aggression. *Eurasian Journal of Educational Research*, 54, 61-78;
32. Žlebnik, L. (1972). Psihologija djeteta i mladih. III dio: Adolescencija-mladost. Beograd: Delta-pres.

Prilozi

Prilog br. 1 – Anketni upitnik za učenike

Anketni upitnik

Dragi učenice/drage učenice

Pred tobom se nalazi upitnik čiji je cilj da ispitamo faktore podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku. Ovo istraživanje je anonimno i podaci su u potpunosti povjerljivi, što znači da niko neće znati tvoje ime i prezime niti šta si baš ti odgovorio/la na postavljena pitanja. Stoga te molimo da iskreno odgovaraš na pitanja.

1. Pol M Ž

2. Škola Osnovna Srednja

3. Da li tvoji roditelji znaju sa kim se družiš?

a) Da b) Ne

4. Da li ti roditelji govore sa kim ne treba da se družiš?

a) Da b) Ne

5. Da li ti je važno mišljenje roditelja o tvojim prijateljima?

a) Da b) Ne

6. Da li ti roditelji jasno kažu do koliko možeš ostati van kuće?

a) Da b) Ne

7. Da li su tvoji roditelju upućeni u ono što radiš u toku dana?

a) Da b) Ne

8. Da li možeš sve da kažeš svojim roditeljima?

a) Da b) Ne

9. Da li su roditelji zainteresovani za tvoje potrebe?

a) Da b) Ne

10. Da li roditeljima uvijek ispričaš sve?

a) Da b) Ne

11. Da li razgovaraš sa roditeljima uvijek kada donosiš neku odluku?

- a) Da b) Ne

12. Da li nešto prećutiš roditeljima (ne kažeš im) zbog straha šta će reći i kako će odreagovati?

- a) Da b) Ne

13. Da li ti roditelji pomažu u rješavanju problema?

- a) Da b) Ne

14. Da li ti roditelji sve dopuštaju?

- a) Da b) Ne

15. Da li lako dobiješ od roditelja sve što poželiš?

- a) Da b) Ne

16. Da li ti roditelji daju više novca nego što ti je potrebno za užinu/džeparac?

- a) Da b) Ne

17. Da li ti roditelji tolerišu greške i nepristojno ponašanje?

- a) Da b) Ne

18. Ko je od tvojih roditelja popustljiviji?

- a) Majka b) Otac

19. Da li vjeruješ svojim prijateljima?

- a) Da b) Ne c) Samo nekima

20. Da li se sve dijeliš sa svojim prijateljima (npr. tajne)

- a) Da b) Ne

21. Da li si emocionalno blizak sa svojim prijateljima?

- a) Da b) Ne

22. Da li bi sve uradio/la sa svog najboljeg prijatelja?

- a) Da b) Ne

23. Da li slušaš savjete svojih prijatelja, čak iako to nije ono što ti želiš?

- a) Da b) Ne

24. Da li bi uradio nešto što nije društveno prihvatljivo ako znaš da se tvoji prijatelji neće družiti sa tobom ako to ne uradiš?

- a) Da b) Ne

25. Da li bi sve uradio/la na nagovor svojih prijatelja kako bi izbjegao/la konflikte sa njima?

- a) Da b) Ne

26. Da li misliš da će te tvoji prijatelji izbjegavati ako ne dijelite isto mišljenje/stavove?

- a) Da b) Ne

27. Da li bi sve uradio/la kako te tvoji prijatelji ne bi izbjegavali?

- a) Da b) Ne

28. Da li su te nekada prijatelji nagovarali na nešto kako bi zauzvrat ostao u njihovoj grupi?

- a) Da b) Ne

Ako jesu, navedi šta? _____

29. Koja od ovih navedenih ponašanja smatrate prihvatljivim? Zaokruži odgovor.

1. Varanje na ispitu/testu

- a) Da b) Ne c) Možda

2. Bježanje sa nastave/časa?

- a) Da b) Ne c) Možda

3. Upotreba alkohola?

- a) Da b) Ne c) Možda

4. Pušenje?

- a) Da b) Ne c) Možda

5. Upotreba psihoaktivnih supstanci (droga)?

- a) Da b) Ne c) Možda

6. Brza vožnja automobilom?

- a) Da b) Ne c) Možda

7. Kockarenje?

- a) Da b) Ne c) Možda

U nastavku ćeš vidjeti nekoliko kratkih priča u kojima bi se mogao/la naći u društvu svojih vršnjaka. Napominjemo da je istraživanje u potpunosti anonimno, pa te molimo da iskreno odgovoriš na pitanja i zaokružiš situaciju koja tebe opisuje.

30. Profesor je na prethodnom času najavio ispitivanje, ali ti i tvoje društvo niste učili. Oni ti predlažu da pobjegnute sa časa kako biste izbjegli negativne ocjene, ali ti ne želiš. Većina njih je za to i nagovaraju tebe govoreći ti da ne budeš uvijek crna ovca. Šta ćeš učiniti?

- a) Ne želim da pobjegnem sa časa i nije me briga šta će moji prijatelji reći
- b) Pobjeći ću sa časa jer to i nije neki rizik. Nije kao da činim neko loše djelo
- c) Pobjeći ću sa časa kako bih izbjegao komentare i reakcije svojih prijatelja, ali brinem kako ću opravdati taj izostanak i objasniti roditeljima

31. Tvoji prijatelji i ti ste otišli na žurku povodom rođendana. Tvoji prijatelji su naručili alkohol i nagovaraju te da im se pridružiš. Ti ne želiš, ali ti prijatelji govore kako si dosadan/a i nikad ne želiš da probaš nešto novo. Šta ćeš uraditi?

- a) Odbijam da pijem alkohol jer još uvijek nisam punoljetan/a i ne marim šta moji prijatelji misle
- b) Naručiću i ja, jer ovo mi je idealna prilika da probam alkohol
- c) Naručiću samo jedno piće, kako bih izbjegao/la komentare i reakcije svojih prijatelja

32. Tvoj prijatelj je bez pitanja uzeo automobil od svojih roditelja. Niko od vas nema vozačku dozvolu, ali te nagovaraju da voziš po naselju, jer tuda nema policije. Svi tvoji prijatelji su probali i sada je došao red na tebe. Ne žele da ih i sada odbijaš. Šta ćeš učiniti?

- a) Ne želim da vozim automobil i ne marim za mišljenje prijatelja.

- b) Znam kako da vozim i jedva čekam da se pohvalim prijateljima
- c) Napraviću samo jedan krug kako bih izbjegao/la komentare i reakcije svojih prijatelja

33. Našao/la si se u društvu popularnih osoba među kojima su prisutni i stariji učenici iz tvoje škole. Nude ti da probaš joint (trava, marihuana) kako bi im se pridružio/la. Šta ćeš uraditi?

- a) Ne želim da probam i ne marim za njihovo mišljenje
- b) Oduvjek sam želio/la da probam i sada je prava prilika
- c) Povući ću samo jedan dim kako bih izbjegao/la komentare i reakcije svojih prijatelja

34. Tvoji prijatelji su se dogovorili da posle škole idu u kladionicu. Novac od džeparca nisu potrošili na užinu već su sačuvali za te potrebe. Zovu i tebe da ideš sa njima, šta ćeš uraditi?

- a) Ne želim da idem i ne marim za njihovo mišljenje
- b) Želim da idem, možda čak i budemo imali sreće pa dobijemo duplo više
- c) Poći ću sa njima, ali neću potrošiti sve pare. Želim da izbjegnem komentare i reakcije prijatelja

35. Sjutra je pismeni zadatak iz matematike. Od tog pismenog zadatka vam zavisi konačna ocjena. Obećao/la si roditeljima da ćeš učiti i popraviti ocjenu. Tvoji prijatelji te nagovaraju da ne učiš nego da idete napolje, jer ćete prepisati. Šta ćeš uraditi?

- a) Učiću jer želim da popravim ocjenu. Neću ići sa njima napolje i ne marim za njihovo mišljenje
- b) Prepisaću sve zadatke, a sada ću ići napolje. Svakako ću popraviti ocjenu bez mučenja
- c) Ići ću sada sa njima napolje kako bih izbjegao/la komentare i reakcije prijatelja, pa ću večeras učiti do kasno

36. Tvoji prijatelji su kupili cigarete i nude ti da probaš. Ti ne želiš ali oni insistiraju i kažu ti da ne budeš “party breaker” (onaj koji kvari zabavu). Šta ćeš uraditi?

- a) Ne želim cigaretu i ne marim za njihovo mišljenje

- b) Želim da probam i ovo mi je sada prilika
- c) Uzeću samo jednu cigaru kako bih izbjegao/la komentare i reakcije prijatelja

37. Prijatelj te zove da dođeš kod njega na druženje, međutim tvoji roditelji ne žele da se družiš sa njim/njom zato što smatraju da taj prijatelj nije dobar za tebe. Šta ćeš uraditi?

- a) Poslušaću roditelje jer oni znaju šta je najbolje za mene, iako će se taj prijatelj naljutiti
- b) Poći ću krijući kod njega, jer znam da će se roditelji na početku ljutiti ali će mi kasnije oprostiti
- c) Idem kod prijatelja jer roditelji mi ne mogu birati društvo

38. Nakon škole tvoje društvo se dogovorilo da idu na kafu, ali su ti roditelji rekli da poslije škole moraš odmah kući. Tvoji prijatelji te uvjeravaju da roditelji neće ni primijetiti da kasniš i zezaju te kako si još uvijek “mamina beba”. Šta bi učinio u toj situaciji?

- a) Ne idem na kafu i odlazim kući, ne želim da lažem svoje roditelje jer znam da ću tako izgubiti njihovo povjerenje
- b) Poslije škole idem odmah kući, ali brinem da će me moji prijatelji ismijavati
- c) Idem sa njima jer roditelji ionako ne znaju ni koliko imam časova, ni kuda se krećem i sa kim se družim, a sa druge strane ne želim da moji prijatelji zezaju

39. Sa roditeljima imaš dogovor da moraš doći kući do 22č. Tvoji prijatelji su dobili dozvolu da ostanu do ponoći. Već bi trebao/la krenuti kući ali te prijatelji nagovaraju da ostaneš duže i prekršiš dogovor. Šta ćeš uraditi?

- a) Neću prekršiti dogovor, jer poštujem i volim svoje roditelje
- b) Ne smijem prekršiti dogovor jer će me roditelji kazniti i onda uopšte neću izlaziti
- c) Ostaću do ponoći i reći ću roditeljima da su svi ostali do tada i da nije fer da prvi/a odem kući

Prilog br. 2 – Potvrda Filozofskog fakulteta za sprovođenje istraživanja u vaspitno-obrazovnim ustanovama

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
MASTER STUDIJ PEDAGOGIJE**

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
Broj 01-828
20.03. 2023 god.
NIKŠIĆ

POTVRDA

Za potrebe istraživanja u vaspitno-obrazovnim ustanovama

Poštovani,

U svrhu odobravanja istraživanja u vašoj ustanovi, dostavljamo Potvrdu o planu istraživanja u okviru izrade master teze kandidatkinje Marijane Đukić, pod nazivom *Faktori podložnosti adolescenata vršnjačkom pritisku* (Master studij pedagogije, Filozofski fakultet).

Metodologija istraživanja je takva da ne remeti vaspitno-obrazovni rad u školi, uz poštovanje svih načela etike naučno-istraživačkog rada sa maloljetnom djecom (garantovanje anonimnosti svih učesnika, osiguravanje saglasnosti roditelja/staratelja za potrebe istraživanja i sl.)

Bili bismo zahvalni ako biste dali saglasnost za sprovođenje istraživanja u Vašoj ustanovi, a prema mogućnostima i u dogovoru sa istraživačem.

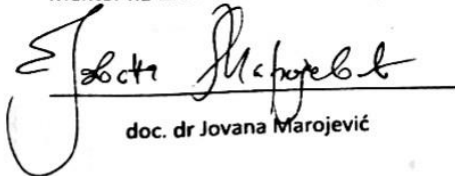
Unaprijed zahvalni,

sa poštovanjem,

Rukovodilac Master studija pedagogije

U Nikšiću, 20.03.2023.

Mentor na izradi teze kandidatkinje

doc. dr. Jovana Marojević

Prilog br. 3 – Saglasnost JU OŠ “Risto Ratković” za sprovođenje istraživanja

Predmet: Saglasnost škole za sprovođenje anketnog upitnika za potrebe Master rada.

Na zahtjev Marijana Đukić, diplomirane pedagoškinje, JU OŠ „Risto Ratković“ je stavila na raspolaganje učenike IX razreda za potrebe istraživanja.

Škola je za ove potrebe pribavila neophodne saglasnosti roditelja.

U Bijelom Polju,

28.3.2023.

Direktor:
mr Sreto Pavićević
Pavićević

Prilog br. 4 - Saglasnost JU OŠ "Nedakusi" za sprovođenje istraživanja

Črna Gora - Opština Bijelo Polje
JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA
"NEDAKUSI" - Nedakusi
Broj. 02-633/23-41/1
Nedakusi, 16. 03. 2023 god.

Predmet: Saglasnost škole za sprovođenje anketnog upitnika za potrebe
Master rada

Na zahtjev Marijane Đukić, diplomirane pedagoškinje, JU OŠ
"Nedakusi" je stavila na raspolaganje učenike IX razreda za potrebe
istraživanja.

Škola je za ove potrebe pribavila neophodne saglasnosti roditelja,
koje se nalaze u prilogu.

U Nedakusima,
16.03.2023.

Direktor:
Mirko Damjanović

Prilog br. 5 – Saglasnost JU OŠ „Marko Miljanov” za sprovođenje istraživanja

Црна Гора
Општина Бијело Поље IV Основна школа
"МАРКО МИЛЈАНОВИЋ"
Број 02-633/23-262/2
Бијело Поље, 03. 04. 2023 год.

Predmet: Saglasnost škole za sprovođenje anketnog upitnika za potrebe Master rada.

Na zahtjev Marijana Đukić, diplomirane pedagoškinje, JU OŠ „Marko Miljanov“ je stavila na raspolaganje učenika IX razreda za potrebe istraživanja.

Škola je za ove potrebe pribavila neophodne saglasnosti roditelja.

U Bijelom Polju,
3.4.2023.

Direktor:
Tatjana Damjanović

Prilog br. 6 – Saglasnost JU Srednja elektro-ekonomske škole za sprovođenje istraživanja

320/1
23.03.23.

Predmet: Saglasnost škole za sprovođenje anketnog upitnika za potrebe Master rada.

Na zahtjev Marijana Đukić, diplomirane pedagoškinje, JU Srednja elektro-ekonomska škola je stavila na raspolaganje učenika III razreda za potrebe istraživanja.

Škola je za ove potrebe pribavila neophodne saglasnosti roditelja.

U Bijelom Polju,
23.3.2023.

Direktor:

Velibor Karličić

Prilog br. 7 – Saglasnost JU Gimnazija “Miloje Dobrašinović” za sprovođenje istraživanja

Crna Gora
JU Gimnazija “Miloje Dobrašinović”

Adresa: ul. Volođina 16
84000 Bijelo Polje
Crna Gora
Tel/fax: +382-50-486-633
e-mail:
skola@gim-bp.edu.me

Broj: 02-079/23- 247/1

Datum: 24.03.2023.

Predmet: Saglasnost škole za sprovođenje anketnog upitnika za potrebe Master rada

Na lični zahtjev Marijane Đukić, diplomirane pedagoškinje, JU Gimnazija „Miloje Dobrašinović“ Bijelo Polje, stavila je na raspolaganje učenike II razreda za potrebe istraživanja.

Škola je za ove potrebe pribavila neophodne saglasnosti roditelja.

Direktorica

Jasminka Mededović, prof.